

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Tractatus III. De Logica Discursiva.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

TRACTATUS III.
DE
LOGICA DISCURSIVA.

Tertia mentis operatio est discursus. Hunc ex fine suo intrinseco dirigendum suscipit Logica discursiva, quæ nil aliud est, quàm regulæ dirigentes syllogismum. De operatione hac Aristoteles libros quatuor conscripsit, quos Analyticos, sive resolutorios appellat, eòquod in illis resolutionem Syllogismi in prima sua principia tum materialia, tum formalia tradat. Duos primos vocat *Libros Priorum*, qui de syllogismo in genere agunt. Duos postremos *Libros Posteriorum* nuncupat, in quibus ea, quæ ad demonstrationem pertinent, pertractantur. Hæc ipsa in hoc tractatu absolvam, quem in disputationes tres dispertior. In *Prima* de Discursu in genere, in *secunda* de Syllogismo ejusque regulis, in *tertia* de Demonstratione, & scientia maximè necessaria prosequar.

DISPUTATIO I.

De Discursu in genere.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Discursus?

538. **D**ico. Discursus, ab analogia cum cursu materiali, in quo currens ab uno ad aliud progreditur, sic dictus, est *Oratio, in qua unum ex alio infertur.* v. g. Deus est summum bonum; ergo est summè amandus. Id, ex quo infertur, *Antecedens* est, vel *Præmissæ*. Id, quod infertur, est *consequens*. Ipsa connexio antecedentis cum consequente dicitur *consequentia*, exprimiturque per particulam *Ergo*, vel æquivalentem. Dum negatur consequentia, negatur veram dari connexionem consequentis cum antecedente, ob quam consequens inferri ex antecedente legitimè possit. Contingit hoc subinde, licèt antecedens, simul & consequens de se verum sit. v. g. *Aristoteles est substantia; ergo est homo*, ubi consequente de se vero, negatur consequentia; quia consequens non legitimè infertur, cùm Aristoteles non ideò est homo, quia est substantia. Adverte hic, in discursu consequens, nunquam verò consequentiam distingui; hæc enim necessariò vera, vel falsa est: illud autem plures habere sensus potest, adeoque quoad unum sensum connexum esse potest cum antecedente, & non connexum quoad alterum. Hinc conceditur dari consequentiam, si consequens accipiatur
secun-

secundum unum sensum, & negatur dari, si sumatur secundum alterum. Prætereà hîc notandum venit, quòd consequentia bona esse possit vel *materialiter*, sive *vi materiæ*, vel *formaliter*, sive *vi formæ*. *Bona materialiter* est, quando consequens ex antecedente tantum inferitur, ob connexionem ipsarum rerum inter se, non autem ob terminorum, & propositionum dispositionem; unde in alia materia, in qua similis connexio non est, licet sit similis dispositio, malè talis consequentia inferetur. *Bona formaliter* est, quando consequentia est legitima ob terminorum, & propositionum dispositionem, ita ut in nulla simili argumentatione dari possit antecedens verum, consequente falso. Exempla horum in Philosophia passim occurrunt.

539. *Dico 2.* Discursus alius est virtualis, alius formalis. *Virtualis* est actus simplex veritatem unam in alia attingens, & cognoscens: v. g. *Deus est summè amandus, quia summum bonum*; hic discursus angelis convenit. *Discursus formalis* est illatio unius ex alio per plures distinctos realiter actus. Porro discursus species sunt sequentes: *Inductio, Exemplum, Dilemma, Sorites, Enthymema, Syllogismus*. De quinque prioribus speciebus consule *Dialecticam P. Du Trieu Tract. 3. P. 2. Cap. 3. a. 1. & seqq.* De syllogismo, tanquam specie discursus perfectissimâ in sequenti disputatione fusiùs agetur. Hic ea solum adhuc pertractanda, quæ discursum in genere concernunt.

ARTICULUS II.

*De Essentia Discursûs formalis, prout est
tertia mentis operatio.*

540. **N**ota. Discursus spectari potest, vel ut artefactum logicum, vel ut tertia mentis operatio. Consideratus ut *Artefactum* ad regulas Logicæ elaboratum, in quo una cognitio ex alia deducitur, consistit tam in præmissis, quàm in conclusione; quia sic acceptus est certa extremorum dispositio cum termino medio, quæ dispositio præfata omnia includit. Si verò consideretur ut *est tertia mentis operatio*, de ejus essentia non una omnium est sententia. Alii enim cum Barone docent, Discursum sic acceptum in solis præmissis, sive in solo antecedente consistere. Verùm hi discursum non satis distinguunt à Judicio. Alii sequuntur Huradum, essentiam Discursûs in præmissis simul, & conclusione statuentem. Alii denique cum Comptono sentiunt, qui tradit, quòd essentia discursûs formaliter accepti, & ut à aliis duabus mentis operationibus distinguitur, consistat in solâ conclusione. Cum his

541. *Dico.* Discursus formaliter acceptus, prout est tertia mentis operatio consistit in solâ conclusione formaliter tali, sive in speciali illa tendentia per particulam *Ergo* expressa, quæ denotat, me non simpliciter assentiri, vel dissentire objecto, sed ex vi actuum præcedentium, & propter connexionem objecti conclusionis cum objecto præmissarum. *Ratio est:*

Di-

Discursus formaliter talis, & ut est operatio tertia à prima, & secunda mentis operatione distincta est iudicium illativum; sed sola conclusio formalis, quia talis est iudicium illativum; ergo. *Confir.* Sola conclusio, ut à præmissis distincta est, est actus aliquis intellectus; sed non est apprehensio, neque iudicium simplex, quia specialem habet tendendi modum; ergo est discursus, alia enim actuum intellectus species non datur.

542. *Obj. 1.* Præmissæ ingrediuntur definitionem discursus; ergo sunt ejus partes. *R. D. ant.* Ingrediuntur in recto, & tanquam actus vel potentia. *N.* in obliquo, & tanquam essentialia requisita, seu connotata extrinseca. *C.* Eodem modo distingue hæc argumenta: Discursus nequit concipi sine præmissis. Præmissis sublatis non habetur essentia discursus, & quæ sunt similia. *Inst. 1.* Discursus bene sic defini potest: Est antecedens, & consequens; ergo. *R. D. ant.* Si discursus *integraliter*, & *causaliter* spectetur, sive ut totum quoddam intentionale ex antecedente & consequente confurgens. *C.* si essentialiter, & formaliter sumatur pro illatione unius ex alio. *N.* *Inst. 2.* Si præmissæ non constituent essentialiter discursum, ergo non differt à iudicio; quia pariter erit iudicium. *R. N. Sequel. Rationem D.* Erit iudicium simpliciter. *N.* erit iudicium illativum. *C.* Iudicium autem illativum distinguitur intrinsecè per specialem tendentiam suam à iudicio simpliciter tali, extrinsecè autem distinguitur per præmissas,

missas, sicut relatio per terminum. *Inst. 3.* Syllogismus probabilis à demonstrativo, simplex à complexo differt ratione præmissarum; ergo discursus in his consistit formaliter intrinsecè. *R. D. ant.* Differt *causaliter*, *effectivè*, & *extrinsecè* ratione præmissarum. *C. formaliter*, *intrinsecè*. *N.* Intrinsecè differt ratione propriæ entitatis prout hæc dicit ordinem ad præmissas; sicut una relatio differt ab altera intrinsecè per ordinem ad terminum, extrinsecè autem per ipsum terminum.

543. *Obj. 2.* Syllogismus constituitur per certam dispositionem mediæ, & utriusque extremi; ergo non in sola conclusione consistit discursus. *R. D. ant.* ut est artefactum logicum. *C.* ut est tertia mentis operatio. *N.* *Inst. 1.* Syllogismus ut est artefactum logicum, etiam est tertia mentis operatio; ergo. *R. N. ant.* Est nempe aliquid plus: nam complectitur duo iudicia simpliciter talia, & unum iudicium illativum. *Inst. 2.* Quod facit scire, est Syllogismus saltem partialiter; sed præmissæ faciunt scire; ergo. *R. D. maj.* Quod facit scire *formaliter*. *C.* Quod facit scire *causaliter* tantum. *N.* Præmissæ faciunt tantum scire causaliter, h. e. præmissæ non faciunt, ut sciam formaliter identitatem duorum inter se; sed faciunt tantum, ut possim elicere conclusionem, per quam formaliter identitatem hanc sciam; igitur non faciunt scire formaliter *immediatè*, sed *mediatè* solum, & per conclusionem, quam causant.

ARTICULUS III.

An, & quomodo Præmissæ necessitent intellectum ad inferendam conclusionem?

544. **N**Ota. Duplex in hac thesi observanda venit potentiae necessitas. *Prima est Necessitas contrarietatis*, sive quoad speciem, vi cuius potentia determinatur ad actus, & effectus certae alicujus speciei, ita, ut non possit contrarios ponere. Sic Beati in caelis necessitantur ad actus amoris Dei, ut actus odii Dei ponere nequeant. *Secunda est Necessitas contradictionis*, sive quoad exercitium, quâ potentia habitis omnibus ad agendum requisitis, ita determinatur ad agendum, ut non possit suspendere, aut omittere actum; sic oculus positus omnibus ad videndum requisitis determinatur ad visionem eliciendam. Necessitati contrarietatis opponitur *Libertas contrarietatis*, quæ est indifferentia potentiae ad actus contrarios; sic voluntas potest idem objectum vel amare, vel odisse. Necessitati contradictionis opponitur *Libertas contradictionis*, vi cuius potentia agere potest, vel non agere. *Status questionis est*: An intellectus Præmissas, & vim formæ syllogisticæ penetrans, eisque assentiens ita determinetur, ut necessariò debeat assentiri conclusioni, an verò eidem possit dissentire? sive an necessitetur quoad speciem actûs? Item: An stante assensu præmissarum intellectus necessariò elicere debeat conclusionem, ita, ut suspendere eam, vel omittere non possit? sive,

quod idem est, an necessitetur quoad exercitium?

545. *Dico* 1. Intellectus præmissis ritè penetratis & concessis, nequit dissentire conclusioni. Ita Aristoteles 1. *Poster. Cap. 1.* & 1. *Top. 1.* S. Thomas 1. p. q. 82. a. 2. & 1. 2. q. 13. a. 6. Hos sequuntur plerique alii Philosophorum. *Ratio est:* Quia aliàs intellectus idem objectum eodem modo propositum posset affirmare, & negare. Item posset dissentire vero quâ tali. Hæc autem implicat; nam primum evertit principium lumine naturæ notum: *Idem non potest simul esse, & non esse.* Alterum verò est contra intellectûs humani finem; ergo & implicat id, unde hæc sequuntur; nimirum intellectum præmissis ritè penetratis, & concessis posse dissentire conclusioni. *Primum assertum porrò sic probatur:* Intellectus concessis præmissis, jam concessit identitatem duorum cum uno tertio, quæ evidenter virtualis est identitas duorum inter se; igitur negando in conclusione identitatem duorum inter se, negaret id eodem modo propositum, quod affirmaverat in præmissis. *Alterum assertum ita stabilitur:* Ex supposito, quòd intellectus concesserit præmissas ritè penetratas, illasque agnoverit evidenter esse veras, hoc ipso etiam agnovit evidenter conclusionem esse veram, quæ in præmissis implicitè continetur; ergo si concessis præmissis negaret conclusionem, dissentiretur vero quâ tali; & consequenter intellectus contra suum ageret finem, qui est acquirere veritatem.

546. *Dico 2.* Intellectus ritè penetratis & concessis præmissis etiam nequit suspendere, vel omittere assensum conclusioni dandum, per se loquendo; sive necessitatur ad conclusionem inferendam quoad exercitium. *Ratio est:* Quia intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus ad agendum requisitis debet necessariò agere. *Subsumo.* Sed intellectus in hac thesi supponitur habere omnia ad agendum requisita; supponitur enim, quòd habeat concursum Dei, quòd objectum ipsi sit propositum ut verum, quòd concesserit præmissas, & non retractarit, quod sufficientem habeat cognitionem principiorum syllogisticorum, & virtutis consequentiæ; ergo concessis præmissis ritè penetratis debet necessariò agere, & inferre conclusionem. Hanc ipsam sententiam videtur tenere Aristoteles, qui syllogismum ita definit: *Est oratio, in qua quibusdam positis aliud quiddam ab iis, quæ posita sunt, necessariò accipit, eoquòd hæc sunt.*

547. *Obj. 1.* Concessis his præmissis: *Quod habet colorem, odorem, & saporem panis, est panis; sed particula consecrata habet colorem &c.* Intellectus non necessitatur ad hanc conclusionem hæreticam: *Ergo particula consecrata est panis;* ergo intellectus concessis etiam præmissis non necessitatur ad inferendam conclusionem. *R. D. ant.* Non necessitatur ad conclusionem illam hæreticam stante assensu præmissis dato. N. si revocet assensum, sicut revocare tenetur. C. Nimirum præmissæ assignatæ universaliter concedi

cedi nequeunt, quia ejusmodi accidentia saltem supernaturaliter existere sine subiecto valent. Idem respondendum ad has præmissas: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se; sed tres Personæ divinæ sunt idem uni tertio, scilicet cum essentia divina.* Nam & hæ præmissæ non possunt sine distinctione concedi. *Vide dicta de hoc principio in Prolegomenis n. 22.* Item ad has: *Omnis homo est mendax; sed Christus est homo.* Major enim intelligenda tantum est de puro homine. *Inst. 1.* Saltem intellectus non necessitabitur ad conclusionem, quando hæc est actus fidei; quia fides debet esse libera. *R. N.* Nam conclusio *formaliter* talis, ad quam intellectus necessitatur, non est actus fidei; sed *materialiter* talis. *Inst. 2.* Concessis præmissis sæpè negatur consequentia; ergo. *R. D. ant.* Negatur consequentia illegitima, & vitiosa. *C.* legitima. *Subdist.* Præmissis benè penetratis. *N.* non benè penetratis. *C.* Adde quòd negans consequentiam illegitimam, nisi omninò disparata sit, transmittat potiùs præmissas, quàm ut eas concedat, ex eo tantum fine, ut vitium syllogismi assignet, quod assignando simul indicat, quo sensu assensum præmissis datum revocet, & quo sensu illum stabiliat. *Inst. 3.* Conclusio est sæpè probabilis tantum; sed ad talem intellectus non necessitatur, quia huic assentitur cum formidine de opposito; ergo. *R. D. maj.* Conclusio *materialiter* sumpta, vel *ratione consequentis*, aut *materiæ* est probabilis tantum. *C.* Conclusio *formaliter* spectata, *ratione formæ*, vel

vel *consequentiae*. N. Si ais: Conclusioni probabili seorsim spectatae, & extra syllogismum intellectus non assentitur necessariò; ergo nec intra syllogismum. R. D. *Conf.* Ergo nec intra syllogismum eidem necessariò assentitur *antede-*
denter, h. e. ante concessas præmissas. C. *consequenter*, & præmissis concessis. N. Ratio autem ulterior est; quia hoc ipso, quòd intellectus dederit assensum præmissis probabilibus, implicite jam & virtualiter concessit conclusionem, igitur nequit eandem postea negare; aliàs sibi contradiceret. Si reponas. Præmissis probabilibus non necessariò assentior; ergo nec conclusioni ex illis deductæ. R. N. *Conf.* Ob rationem jam datam; conclusioni enim jam dedi assensum in præmissis saltem virtualiter, & per hoc intellectus est necessariò determinatus ad assentiendum conclusioni, ne sibi contradicat. Econtra intellectus non est aliunde determinatus ad necessariò assentiendum præmissis probabilibus. Si urgeas: Conclusio syllogismi probabilis non habet evidentem veritatem; ergo ei intellectus non necessariò assentitur. R. D. *ant.* Non habet evidentem veritatem, si præmissæ non sint concessæ ut veræ. C. si sint concessæ ut veræ. *Subdist.* Non habet evidentem veritatem *consequentis*. C. *consequentiae*. N. Si enim intellectus concessit, duo esse *probaliter idem cum uno tertio*, evidenter sequitur; *illa probabiliter quoque esse idem inter se*. Proinde præmissæ probabiles non necessitant ad conclusionem præcisè *ratione sui*; sed *ratione concessio-*

nis, & ut sunt evidenter propositæ tanquam probabiles, unâ cum principio regulativo: *Quæ sunt eadem uni tertio, eo modo, quo sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Si nimirum duo extrema sint evidenter eadem uni tertio in præmissis, etiam sunt evidenter eadem inter se in conclusione: Et si sint probabiliter eadem uni tertio, etiam sunt probabiliter eadem inter se; quod utrumque evidens est.

548. *Obj. 2.* Intellectus subjacet imperio voluntatis; ergo hæc concessis etiam præmissis ab assensu conclusionis avertere intellectum potest. *R. D. ant.* Subjacet imperio voluntatis *despoticè. N. politicè. C. h. e.* Intellectus non subjacet voluntati in suum malum, ut nimirum id, quod ipsi proponitur evidenter verum, iudicet falsum, aut vicissim falsum iudicet verum; aut ut ritè applicatus, non rapiatur in id, quod ei evidenter proponitur. Sed subjacet duntaxat voluntati in suum bonum, quatenus voluntas applicare intellectum potest, ad agnoscendum verum. Alii dicunt, Intellectum subjacere voluntati in iis tantum, in quibus evidens veritas non apparet, non autem in iis, in quibus hæc evidenter cognoscitur: In his enim intellectus, ex supposito, quòd sit applicatus, est potentia necessaria; sicut igitur voluntas oculo debite applicato imperare nequit, ut non videat; ita nec intellectui applicato imperare valet, ut non assentiatur objecto evidenter sibi proposito. *Inst. 1.* Licet potentia loco motiva sit potentia necessaria, imperio tamen voluntatis

tatis subjacet; ergo & intellectus. *R. N. Conf. Disp. est;* Quia potentia loco motiva cognoscitiva non est, hinc aliunde determinari nequit, nisi à voluntate, adeoque secundum se totam voluntatis imperio subest. Econtra intellectus, utpote cognoscitivus determinari potest ab evidente objecti veritate, vel ab evidentia consequentiæ, ut fit in syllogismo probabili. *Nec obstat D. Thomas,* qui intellectum cum potentia loco motiva comparat: nam non comparat in omnibus, sed in aliquibus solum scilicet in obscuris. Vide responsum secundam supra ad objectionem datam. *Inst. 2.* Ex iisdem præmissis possunt persæpè variæ deduci conclusiones, v. g. universalis, vel particularis, in modo directo vel indirecto; ergo saltem in hoc casu intellectus suberit imperio voluntatis; quia non est ratio, cur potius hanc, quam illam eliciat. *R. N. Conf.* Nulla hinc opus est determinatione voluntatis; si enim Intellectus præmeditatur figuram, aut modum, tunc eliciet conclusionem illi figuræ, aut modo congruam. Si verò non præmeditatur, tunc eliciet illam, quæ primo occurret. *Inst. 3.* Intellectus concessis etiam præmissis distrahi potest; ergo saltem in hoc casu non necessitatur. *R. D. Conf.* Non necessitatur *per accidens. C. per se. N.* Hinc in conclusione secunda jam addidi particulas: *Per se loquendo. Inst. 4.* Supposito, quòd Deus revelaret has præmissas: *Quidquid Deus revelat est verum; sed Deus revelat in syllogismo non fore tres propositiones; intellectus has concedens necessitari*

cessitari non posset ad conclusionem, quæ foret propositio tertia; ergo. *R. 1. C. Totum*, sed nego, quòd hic casus ad præsentem quæstionem pertineat; eoquòd Deus positâ revelatione suâ negare deberet concursum, ad propositionem tertiam, consequenter intellectus non haberet omnia ad agendum requisita, quæ tamen illum habere thesis hæc supponit. *R. 2.* Si velis prædictum casum huc spectare, tunc nego antecedens; quia minor intelligenda tantum foret in sensu accommodo, excepto nimirum præsentis syllogismo. *Inst. 5.* Apprehensio etiam evidentissima non necessitat ad iudicium; ergo nec iudicium evidens, quale est in præmissis, necessitat ad conclusionem. *R. N. Conf. Disp. est*: Quia apprehensio non est virtualiter ipsum iudicium; at verò identitas duorum cum uno tertio, est evidenter virtualis identitas duorum inter se; hinc admittens identitatem duorum cum uno tertio, virtualiter admittit identitatem eorundem inter se. *Inst. 6.* Assentiens uni contradictorio, virtualiter dissentit alteri, nihilo tamen minùs ad formalem dissentium contradictorii alterius non necessitatur; ergo à pari. *R. D. ant.* Non necessitatur ad dissentium formalem, si alterum contradictorium non occurrat formaliter. *C.* si occurrat, sicuti in præmissis proponitur intellectui objectum conclusionis. *N. Inst. 7.* Voluntas non necessitatur ad amorem ab ullo bono creato; ergo nec intellectus necessitatur ad assensum ab ullo vero. *R. N. Conf. Disp. est*: Voluntas est potentia

tentia

tentia libera, quæ positis omnibus ad agendum requisitis agere potest, vel non agere. Econtra intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus ad agendum requisitis necessariò agit.

ARTICULUS IV.

An ad assensum conclusionis requiratur cognitio reflexa de bonitate consequentiæ?

549. **N**ota. Per cognitionem reflexam de bonitate consequentiæ intelligitur hic actus specialis, & realiter à præmissis formalibus, & conclusione formali distinctus, vi cujus intellectus, antequam concessis præmissis conclusionem eliciat, specialiter se reflectit super præmissas, & conclusionem, vidétque *signatè*, ac reflexè, an talis conclusio è talibus præmissis benè sequatur? Quæritur proinde hic de tali actu speciali; an requiratur ad eliciendam conclusionem? Ecce tibi *statum questionis* in exemplo: Quæritur, an intellectus concessis v. g. his præmissis: *Omne animal est vivens; sed Petrus est animal*; debeat priùs elicere actum, quo v. g. sic dicat: *Ex eo, quòd omne animal sit vivens, & Petrus sit animal, benè sequitur hæc conclusio: Petrus est vivens*: atque posito hoc iudicio reflexo, deinde modò ponat conclusionem: *Ergo Petrus est vivens?* Ex his advertes, quæstionem hic potissimùm esse de præmissis objectivis. Nam, quòd conclusio non necessariò se reflectat in præmissas formales, Communior est Philosophorum: hæ enim non re-

qui-

quiruntur ad conclusionem, nisi *ut conditio, intentionaliter præmissas objectivas applicans*, sive *ut causa conclusionis*; quid enim aliud præmissis formalibus tribuatur? ergo necesse non est, ut intellectus in conclusione se in eas reflectat; aliàs deberet se reflectere in applicationem motivi, item in se ipsum, tanquam in causam physicam suorum actuum, quæ tamen nullus satis defendet.

550. *Dic.* Regulariter, & ordinariè non prærequiritur cognitio reflexa de bonitate consequentiæ ad assensum conclusionis. *Ratio est:* Quia cognitâ in præmissis identitate duorum cum tertio intellectus sufficienter illuminatur, determinaturque ad affirmandum duo esse idem inter se. Confirmant conclusionem hanc nostram *Cajetanus, Vasquez, Mastrius, Comptonus, de Benedictis, & complures alii.* Dixi *Regulariter, & Ordinariè:* Nam id minimè nego, quòd subinde aliquis volens indagare artificium discursûs, v. g. Tyro, vel in materia obscura, adhibeat hoc iudicium reflexum; ordinariè autem id non requiri, ipsa experientia attestatur.

551. *Obj.* Particulæ *Ergo* correspondere in mente debet aliquis conceptus; sed hic nil est, nisi cognitio reflexa; ergo. *R. D. maj.* Debet correspondere aliquis conceptus distinctus à consequente. *N.* Debet correspondere aliquis conceptus, i. e. aliquis specialis modus tendendi illativus. *C.* *Si ais:* Conclusio dicit, *hoc ita esse, quia aliud est.* v. g. Petrum esse animal, quia omnis homo est animal, & Petrus est homo; ergo

ergo conclusio debet se reflectere super præmissas. R. D. ant. dicit, hoc esse, quia aliud est, *formaliter, in actu signato, & iudicio explicito semper & distincto*. N. dicit hoc in actu exercito, virtualiter, & *iudicio implicito*. C. Eâdem distinctione explicabis Aristotelem, dum dicit: *Scientiam esse cognitionem rei per causas*. Item hæc & similia argumenta: *Intellectus non assentitur connexioni cum præmissis, nisi eam cognoscat. Argumentans necessario reflectit ad bonitatem consequentiæ &c.*

ARTICULUS V.

An conclusio formaliter, & intrinsecè attingat objectum præmissarum?

552. **N**Ota. Præmissæ, ut aliis in locis jam advertimus, aliæ sunt formales, aliæ objectivæ. *Formales* sunt actus intellectûs affirmantes aut negantes identitatem duorum cum tertio. *Objectivæ* sunt ipsum objectum, quod affirmatur, sive ipsa identitas cum tertio. Pari modo conclusio alia est *formalis*, quæ est actus intellectûs illativè affirmans identitatem duorum inter se. Alia est *objectiva*, quæ est ipsum objectum, quod infertur, sive ipsa identitas duorum inter se illata. Præsciendum porrò est, quòd hìc non quaeratur: An conclusio formalis aliquo modo, & *extrinsecè* attingat præmissas formales? hoc enim certum videtur, quia particula *Ergo* dependentiam aliquam conclusionis formalis à præmissis formalibus significat. Certum prætereà est, quòd conclusio formalis non

atingat *intrinsecè* præmissas formales tanquam suum motivum: Nam non ideò assentior, duo esse idem inter se, quia tantum concepì ea esse idem cum tertio. *Status quaestionis* proinde hic est: An conclusio formalis, sive actus conclusionis non solum habeat pro objecto identitatem extremorum inter se, quæ est objectum materiale conclusionis; sed an insuper habeat pro objecto identitatem extremorum eorundem cum tertio, quæ est objectum materiale præmissarum, ita ut hæc ultima identitas sit ratio formalis intrinseca assensûs conclusionis? Cape exemplum. Quæritur: An intellectus positus his præmissis: *Omne animal est substantia; sed omnis homo est animal;* assentiens huic conclusioni. *Ergo omnis homo est substantia: immediatè, & intrinsecè* attingat præmissas objectivas, ita, ut particula *Ergo* significet, intellectum assentiri objecto conclusionis propter objectum præmissarum, tanquam rationem motivam, cui de nuò per ipsum actum conclusionis assentiatur, & conclusio hunc faciat implicitè sensum: *Omnis homo est substantia, quia omne animal est substantia, & omnis homo est animal?*

553. *Dico.* Conclusio formalis immediatè, & intrinsecè attingit objectum præmissarum tanquam suum objectum formale, sive tanquam rationem formalem intrinsecam assensûs Conclusionis. Ita D. Thomas 1. 2. q. 3. a. 2. & 3. Soncinas, Arriaga, & alii recentiores communiter, contra Compt. & nonnullos alios. *Ratio est:* quia actus intentionalis tendens in ob-
jectum

Actum materiale propter formale, hoc ipso etiam intrinsecè attingit objectum formale tanquam sui determinativum; sed conclusio est talis actus tendens in objectum suum materiale, scilicet in identitatem extremorum inter se, propter formale, sive propter præmissas objectivas, aut identitatem extremorum cum tertio; ergo. *Minor* constat; *Major* probatur inductione: sic actus fidei divinæ tendens in articulum credendum tanquam in objectum materiale, fertur simul in auctoritatem Dei revelantis tanquam in objectum formale, à quo movetur, & determinatur ad assentiendum articulo fidei. Sic actus voluntatis amans medicinam propter sanitatem, ambo simul intrinsecè attingit; ergo à pari.

554. *Obj. 1.* Ex hac thesi sequeretur terminum medium debere ingredi conclusionem; sed hoc dici nequit; ergo. *R. D. maj.* Medium debere ingredi conclusionem *explicitè*, ut quod, & tanquam objectum materiale illatum, id quod regula Dialecticæ prohibet. *N.* debere ingredi conclusionem *implicitè*, & ut quo, sive tanquam motivum formale inferendi. *C. Inst. 1.* Saltem intellectus bis assentiretur præmissis. *R. D.* bis assentiretur præmissis eodem modo. *N.* diverso. *C.* Semel nimirum assentiretur iis secundum se, & tanquam objecto materiali; postea verò assentiretur iis tanquam objecto formali. *Inst. 2.* Conclusio se sola habet vim terminandi actum intellectus, sicut præmissæ; ergo necesse non est, ut conclusio attingat præmissas objectivas.

R. D. ant. Terminandi actum intellectus simpliciter judicativum, sicut etiam præmissæ. C. Actum intellectus illativum. N. Hinc negari etiam simpliciter posset *ut sicut*, & disparitas desumi ex distinctione data. *Inst.* 3. Saltem ex hac thesileret inferre 1. Quod omnis conclusio sit causalis & composita. 2. Quod sola conclusio sit totus Syllogismus. 3. Quod eadem conclusio posset esse vera, & falsa. v. g. hæc conclusio: *Ergo Deus est ens*, deducta ex his præmissis: *Omnia creatura est ens; sed Deus est creatura*. Sensus enim allatæ conclusionis foret iste: *Deus est ens*, quia est creatura, & omnia creatura est ens. R. ad 1um D. Quod sit causalis, & composita *formaliter*, & *explicitè*. N. *Implicitè*, & *æquivalenter*. C. Hoc ultimum autem nihil implicare, patet ex regulis veritatis supra allatis. R. ad 2^{dum}, D. Quod sola conclusio sit totus syllogismus, ut hic est artefactum logicum. N. ut est præcisè tertia mentis operatio. C. R. ad 3^{tium}. D. Quod eadem conclusio posset esse vera *materialiter*, & falsa, si *formaliter* sumatur, ut ex præmissis deducta est. C. quod posset esse vera, & falsa eodem respectu. N. Nimirum falsa identitas extremi cum medio nequit esse objectum formale conclusionis *materialiter*, & *formaliter* veræ.

555. *Obj.* 2. Intellectus assentitur objecto præmissarum absque motivo distincto; ergo poterit sic pariter assentiri conclusioni. R. N. *Conf. Disp. est*; quia assensus conclusionis est assensus illativus, consequenter referri debet, & fieri

fieri propter aliud. Econtra assensus præmissarum est assensus simpliciter judicativus. *Inst. 1.* Objectum præmissarum est objectum extrinsecum duntaxat, & purè impulsivum respectu conclusionis; ergo. *R. N. ant.* Quia objectum præmissarum est motivum adæquatum, & consequenter intrinsecum conclusionis; cum conclusio unicè eligatur propter motivum præmissarum. *Si ais:* Ipsa identitas duorum inter se sufficienter determinat intellectum ad assensum; ergo. *R. D. ant.* Ad assensum simpliciter judicativum. C. Ad assensum illativum, qui debet fieri propter aliud. N. *Inst. 2.* Teste experientia, nemo reflectit se supra objectum præmissarum, dum conclusionem elicit; ergo. *R. D. ant.* *Explicitè C. Implicitè, & virtualiter. N.* Reflexionem hanc satis denotat particula *Ergo*, quæ intrinsecam objecti præmissarum cum objecto conclusionis connexionem significat. *Si inferas:* Ergo nullus recordari poterit conclusionis, quin simul præmissarum recordetur; quod tamen cum experientia pugnare videtur. *R. D. Illatum.* Nullus poterit recordari conclusionis *materialiter* talis, quin &c. N. *Formaliter* talis. C. Hæc enim essentiali connexionem cum præmissis dicit. *Inst. 3.* Admisso, quòd conclusio attingat objectum præmissarum, sequitur, quòd, si una præmissa particularis sit, aut affirmativa, altera verò universalis, aut negativa, conclusio sit simul particularis, & universalis, affirmativa, & negativa. Sed hoc videtur absurdum; ergo. *R. D. sequelam maj.*

Quòd conclusio sit simul particularis, & universalis &c. *ratione objecti sui materialis. N. Ratione objecti materialis, & formalis simul. Subdist. formaliter explicitè N. virtualiter, & implicitè, C. Inst. 4.* Si conclusio attingat intrinsecè præmissas ob particulam *Ergo*, ergo minor quoque intrinsecè attinget majorem ob particulam *Atqui*. & *N. sequelam*; Nam conclusio attingit præmissas objectivas tanquam motivum immediatum conclusionis; econtrà major non est motivum minoris; sed tantùm occasio.

556. *Reflexio. I.* Actus conclusionis aliud motivum non habet, nisi objectum præmissarum; cùm igitur conclusio essentialiter respiciat motivum, propter quod elicitur, necessariò objectum præmissarum attingit. Aliud est in aliis actibus, qui plura habent motiva, v.g. in actu temperantiæ, qui elici potest ex motivo charitatis in Deum, quin motivum charitatis *immediatè* attingat; cum enim actus temperantiæ motivum proprium habeat, hinc motivum charitatis erit tantùm *mediatum*, & *impulsivum* respectu actus temperantiæ. Idem dicendum de aliis actibus, qui plura motiva saltem mediata, & impulsiva habent. *II.* Quod modo de actu conclusionis dictum est, intelligi tantùm debet de conclusione, ut est *Judicium illativum*. Nam si conclusio *materialiter* accipiatur, ut est *consequens*, & actus purè enuntiativus, tunc habet pro motivo identitatem duorum inter se. *III.* Particula *Ergo* in syllogismo vocali sufficere signum est, quòd conclusio objectum præmissarum

farum attingat ; cùm aliud omninò sit dicere :
Ergo Petrus est rationalis , & aliud : *Petrus est*
rationalis. IV. Præter præmissas objectivas,
 etiam formales ad conclusionem concurrunt,
 non quidem *physicè* illam efficiendo, sicut ignis
 efficit calorem ; sed *moraliter* , & *directivè* , illu-
 minando scilicet intellectum , & proponendo
 ipsi connexionem duorum cum tertio, quâ cog-
 nitâ connexionem intellectus infert eorum conne-
 xionem inter se. *Nec obstat* , quòd præmissæ
 in virtute sua contineant conclusionem. Nam
 non continent eam in virtute *physicè* effectiva,
 quandoquidem unus actus transiens non efficit
physicè alterum ; sed continent eam duntaxat
 in virtute *moraliter* *directiva*. Quando igitur
 Aristoteles, & D. Thomas asserunt, conclusio-
 nem effici à præmissis ; intelligendi sunt de ef-
 fectiōne minùs *strictè* , & *moraliter* tali , non
 autem *physicâ*. *Nec obest* , quòd præmissis af-
 fimiletur conclusio ; nam etiam causæ morales
 assimilant sibi effectum, ut patet in idea in men-
 te artificis existente , cui opus artificiale affimi-
 latur , quin hæc *physicè* in illud influat. *Nec*
juvat dicere , quòd habitus intellectuales pro-
 ducant *physicè* effectum ; item quòd præmissæ
 producant *physicè* suâ species ; Denique quòd
 species impressæ cum intellectu *physicè* influant
 in cognitionem objectorum ; ergo etiam præ-
 missæ *physicè* influant in conclusionem. Nam
 permissio antecedente, quod ad alias scientias
 pertinet , & ultimum præcipuè multi in Ani-
 mastica probabiliter negant ; N. *Cons. Disp. est*

quia habitus dum causant, sunt physicè; item præmissæ hoc ipso imprimunt sui species potentiae intellectivæ, dum ex illa prodeunt; Denique species impressæ sunt quid permanens. Econtra præmissæ sunt actus transeuntes, & dum causant conclusionem non amplius sunt physicè, cum actus vitales statim transeant.

DISPUTATIO II.

De Syllogismo ejusque Regulis.

Discursus, & Argumentationis species facile præstantissima est Syllogismus. Prærogativam ejus prorsus singularem stupenda vis, quæ admirabili huic, ac penè divino artificio inest, & utilitas plurimum commendat. Nam vi discursus syllogistici intellectus noster propter commissos sæpè errores, velut reus constringitur, & quemadmodum in civilibus adhibitis torturæ instrumentis admissum manifestare crimen reus compellitur; ita syllogismi efficacia intellectum captivum quasi victumque ducit, adigitque sæpiùs fateri illud, cui pervicaciùs sese negando opposuerat. Expressit id Synes *Epist.* 44. dum scripsit: *Mirifici enim ad convincendam simulationem sunt carnisces, & ungues quidam ab his excogitati sunt, eadem vi præditi, quæ scientiarum ratiocinationes, ac syllogismi.* Hanc ipsam in sententiam concedit S. Hieron. *super Ezech.* inquit: *Quidquid in hoc sæcu-*

tem
po-
De-
ens.
lum
icè,

faci-
træ-
stu-
livi-
en-
stus
elut
civi-
lum
llo-
vi-
ud,
Ex-
ifici
ices,
n vi
yllo-
t S.
hoc
ecu-

saeculo perversorum dogmatum est, & putatur robu-
stum, hâc arte subvertitur, & instar incendii in
cineres favillâsque dissolvitur. Vim hujus artificii
ii, qui à fide salvificâ alieni sunt, & veritatem
averfantur, usque adeò horrent, ut plenis buc-
cis contumelias in formam syllogisticam evo-
mentes eam omni conatu studeant eliminare.
Utilitatem ejus non est cur pluribus demonstrem;
deprædicant eam aliæ scientiæ omnes, & præ-
senti argumentandi methodo ex Logica deprom-
ptæ firmitatem suam, splendorem, ac clarita-
tem coguntur magna ex parte adjudicare.
Operæ igitur pretium esse duxi, de nobili hoc
artificio pluribus agere, ac ea, quæ ad illud
pertinent, in speciali disputatione accuratiùs per-
tractare.

ARTICULUS I.

De Principiis intrinsecis Syllogismi.

557. **D**ico. Syllogismus (quem Aristoteles
i. Prior. Cap. i. ita definit: *Est Ora-
tio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab
iis sequi necesse est, eò quod hæc sint*) ad instar alio-
rum operum artificialium duo habet principia
intrinseca, Materialia scilicet, & formalia. *Ma-
terialia* sunt ipsa materia syllogismorum. *Hæc*
rursus duplex est, remota & proxima. *Remo-
ta* sunt termini, ex quibus fiunt propositiones
syllogismum componentes: horum autem in
syllogismo categorico tres assignantur. *Primus*
dicitur *Major extremum*, estque illud, quod in
conclusionem directa locum prædicati obtinet;

Conclusio autem *directa* illa censetur, in qua naturalis servatur terminorum ordo, si nimirum prædicetur id, quod est aptius prædicari. *Alter terminus* vocatur *Minus extremum*, estque id, quod in conclusione directa obtinet locum subiecti. *Tertius* appellatur *Medium*, estque ille terminus, qui bis in præmissis ponitur. *Materia proxima* sunt propositiones; ex terminis enim immediatè fiunt propositiones, ex propositionibus syllogismi.

Principium formale est ipsa forma syllogismi, quæ nil aliud est, quàm apta materiæ syllogistica dispositio, sicut forma domûs est apta dispositio lapidum, lignorum &c. Quemadmodum vero materia syllogistica duplex est, termini scilicet, & propositiones, sic quoque duplex est syllogismi forma, nempe figura, & modus. *Figura*, quæ est forma correspondens terminis, dicitur *apta dispositio mediæ cum extremis secundum subjectionem, & prædicationem*. Est hæc figura triplex: *Prima* est, in qua medium semel subicitur, & semel prædicatur. *Secunda* est, in qua medium bis prædicatur. *Tertia* est in qua medium bis subicitur. Exempla harum vide in Dialectica vulgata. Memoriae gratiâ præfatas figuras his versibus Dialectici expresserunt:

Sub, præ, Prima, sed Altera bis præ, Tertia bis sub. Vel:

Prima semel subicit medium, tum prædicat ipsum:

Prædicat Altera bis, Tertia bis subicit.

Addi-

ad fol. 539.

Modi possibilis 64

Modi Inutiles 54

Aristoteles inventor Syllogismi

TERMINI.

Major -----
 Medius -----
 Minor -----

PROPOSITIONE

Major sub praemissa
 Major sub praemissa
 Major sub praemissa
 Major sub praemissa

FIGURE IV.
 Subpraetion praepretum
 denique praesub.

I Fig. II Fig. III Fig. Ison.

REGU.

Terminus est triplex major medius iam

Quatuor Termini cuiusmodi sunt A F I O. sicuti accipiantur

per 8 Regulam continentur VI. per 7 Reg. com. XII. per 6 Regulam

AAA
AAE
AAI
AAO
AEA
AEI
AEO
AEO
AIA
AIE
AII
AIO
AOA
AOE
AOI
AOO
EAA
EAE
EAI
EAO
EIA
EIE
EII
EIO
EOA
EOE
EOI
EOO
IAA
IAE
IAI
IAO
IEA

ABA
ABE
ABI
ABO
AOA
AOE
AOI
EOA
EOE
EOI
EOO
OAA
OAE
OAI
AAE
AAO
AIE
AIO
IAE
IAO
EIA
EIE
EIO
EOA
EOE
EOI
EOO
OIA
OIE
OIO
OEO

qua
um
Al-
id,
ub-
ille
Ma-
inis
ro-
mi,
isti-
dif-
no-
er-
du-
no-
er-
mis
Est
im
un-
tia
na-
ra-
ex-
bis
cat
li-

Addidit Galenus figuram quartam, quando nimirum medium in majore prædicatur in minore verò subjicitur. Sed hæc figura accidentaliter duntaxat differt à figura prima Aristotelica, ad quam facilè reducitur, si terminorum fiat transpositio, aut major in minorem transmutetur. *Modus*, qui est forma correspondens propositionibus, dicitur *congrua dispositio propositionum secundum quantitatem, & qualitatem*. Modos ad concludendum magis utiles novendecim ex Aristotele recensent Dialectici. Hos explicatos videre poteris in Dialectica vulgata, vel etiam in adjecto schemate, quod plures alios modos tum utiles, tum inutiles, una cum figuris, ac regulis partim communibus partim specialibus in compendio exhibet. De modo

558. *Observanda* porrò sequentia: I. Quatuor primi modi figuræ primæ sunt *Modi perfecti*; eòquod in iis consequentia ita clara sit, ut cuiusvis facilè appareat. Reliqui modi omnes *Imperfecti* nuncupantur, propterea quòd eorum concludendi vis non ita manifestè statim apprehendatur. II. Modi novendecim ab Aristotele enumerati ad eos tantum syllogismos spectant, qui medium commune habent, nullus enim ex iis assignabilis est, qui unam saltem præmissam universalem non habeat. III. Hic aut similis syllogismus: *Omnis homo est animal; sed Petrus est homo; ergo Petrus est animal; referri potest ad Davii*. Licet enim hic modus & minorem, & conclusionem particularem exigat, qualis minor & conclusio allati syllogismi *formaliter non est;*

est;

est; quoniam tamen ex supposito, quòd *Petrus* sit homo, & animal, *aliquis* sit homo, & animal, hinc minor singularis, & conclusio, quantum ad hoc, particularibus propositionibus æquivalent. Pluribus hæc omnia profequitur P. De delley *in summulis à num. 322. usque ad num. 340.* Et Casilius *summularum* cap. 6. 7. & 8. Lib. 3.

ARTICULUS II.

De Principiis Directivis Syllogismorum.

559. **N**Ota. Principia extrinseca syllogismi vel directiva sunt, vel perfectiva. De Perfectivis articulo sequenti agetur, hinc directiva tantum examinanda sumimus. Pertinent autem ad principia dirigentia syllogismos. 1. Principia quædam lumine naturæ nota. 2. Regulæ generales syllogismorum simplicium. 3. Regulæ speciales cujusque figuræ. 4. Regulæ peculiare syllogismorum expositoriorum, ac compositorum. 5. Denique regulæ bonæ consequentiæ. Hæc omnia per distinctos §§. explicabimus.

§. I.

Quænam sint Principia directiva lumine naturæ nota?

560. *Dico* 1. Principia, sive veritates infalibiles, lumine naturæ notæ, quibus syllogismus innititur, duplicis sunt generis; alia sunt logica, alia metaphysica, quæ ultimato terminantur in hoc: *Idem nequit simul esse, & non esse.* Principia Logica duo assignantur. Primum est, *Dictum de omni*, quod fundat syllogismos affirmativos:

tivos : Alterum est *Dictum de nullo*, quod syllogismos negativos dirigit. Duplex hoc principium explicatum jam est n. 22.

561. *Dico 2. Principia Metaphysica* pariter duo sunt ; unum affirmativum, negativum alterum. *Affirmativum* est : *Quaecunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* *Negativum* est : *Quaecunque distinguuntur in uno tertio, distinguuntur inter se.* Sensum Principii affirmativi vide n. 22. Sensus autem principii negativi est iste : *Quandocunque duo ita se habent, ut unum identificetur cum tertio, alterum verò cum eodem tertio non identificetur, illa duo inter se identificari nequeunt.* v. g. *Quia Homo* cum tertio, scilicet cum *Animali* identificatur ; *Lapis* autem cum eodem tertio non identificatur, hinc *Homo & Lapis* identificari inter se non possunt. Adverte hìc, quòd hęc duo : *Distingui à tertio, & distingui in tertio* non sint idem. Nam duo distinguuntur *in tertio*, quando unum eorum cum tertio identificatur, alterum verò ab eo distinguitur ; Duo autem distinguuntur *à tertio*, si nullum eorum cum tertio identificetur ; ac propterà multa distincta à tertio, non sunt distincta inter se : v. g. *Homo, & Animal rationale* distinguuntur à *Ligno*, quin distinguuntur inter se.

562. *Obj. Lignum* identificatur substantiæ, & *Brutum* etiam identificatur substantiæ, nec tamen lignum, & brutum identificantur inter se, ergo primum principium metaphysicum infallibile non est. *R. D. ant.* *Lignum* identifica-
tur

tur omni substantiæ. N. alicui substantiæ, quæ alia est ab eâ, cui identificatur brutum. C. Mirum proinde non est, quòd lignum & brutum non identificenter inter se, quia non identificantur eidem, sed diverso tertio. *Si ais: Rationale, & Risibile non distinguuntur inter se, licet distinguantur à lapide; ergo saltem principium negativum fallit.* R. N. *Conf.* supra jam insinuavi, aliud esse, distinguere *in tertio*, & aliud distinguere *à tertio*; proinde superius dicta hinc consule.

§. II.

Quænam sint Regulæ generales syllogismorum simplicium?

563. *Nota.* Ex principiis, quæ paragrapho proximè superiori retulimus, deducuntur regulæ septem, quas Dialectici generales appellant; eòquod in quacunque figura, & quovis modo observari debeant. Dirigunt autem hæ regulæ potissimum syllogismos simplices, ac constantes medio communi. De his ex ordine agemus.

564. *Regula I. est: In Syllogismo tres tantum termini esse possunt.* Fundatur hæc regula in principiis metaphysicis: *Quæcunque sunt eadem unè tertio, &c. & Quæ sunt distincta in tertio &c.* In Syllogismo enim nil aliud fit, quàm quòd duo extrema connectantur inter se in conclusione, aut à se invicem removeantur, eòquod fuerint connexa cum medio in præmissis, aut ab eo remota. Ad hoc autem non nisi tres termini requiruntur. Multiplicat autem terminos formaliter

liter in syllogismo. 1. *Æquivocatio*. 2. *Mutatio suppositionis*. 3. *Mutatio statûs*. 4. *Ampliatio*. 5. *Distractio*. 6. *Restrictio*. 7. *Mutatio Casûs*. 8. *Diminutio*. 9. *Alienatio*. Vide dicta n. 477.

564. *Obj.* Hi syllogismi boni sunt, & habent quatuor terminos: 1. *Omne animal est sensitivum; sed Bucephalus est aliquod animal; ergo est sensitivus*. 2. *Caseus est substantia; sed mus rodit caseum; ergo rodit substantiam*. 3. *Omne animal est vivens sensitivum; sed Molossus est animal; ergo est vivens*. 4. *Deus superbis resistit; sed Petrus est superbus; ergo Deus Petro resistit*. 5. *Deus præmiis remunerat virtutem; sed Charitas fraterna est virtus; ergo Deus præmiis remunerat charitatem fraternam*. *R.* Hi & similes syllogismi quatuor terminos non habent; quia facile ad tres terminos reduci possunt, & consequenter tribus æquivalent. Sic in primo syllogismo *Omne animal, & aliquod animal* diversos terminos non constituunt, eoquod *aliquod animal* in *omni animal* contineatur, & idem objectum repræsentationis habeant. *Secundus* æquivalet huic: *Rodens caseum est rodens substantiam; sed mus est rodens caseum; ergo est rodens substantiam*. In tertio *Vivens sensitivum*, & *Vivens* non formant duos terminos, quia sub *vivente* in conclusione intelligitur *sensitivum*, Si verò neges id subintelligi, tunc erit materialiter tantum bonus, sicut hic: *Omne referens tantum figuram Leonis est Leo fictus; sed sydus aliquod refert tantum figuram Leonis; ergo sydus aliquod est Leo*. Adde, quod universim non liceat argumentari à termino restricto
ad

ad non restrictum ; plus enim inferretur in conclusione quàm positum erat in præmissis. *Quartus* æquivalet huic : *Superbi sunt , quibus Deus resistit ; sed Petrus est superbus ; ergo Petrus est , cui Deus resistit.* Quòd denique *quintus* bonus sit , facilè dignosces , activum in passivum mutando.

565. *Regula II.* est. *Medium non debet ingredi conclusionem.* Ratio est ; quia aliàs idem probaretur per idem , cùm in conclusione nihil diversum ab iis , quæ in præmissis posita sunt , inferretur. Adde , quòd in syllogismis , qui principiis metaphysicis regulantur , inferri debeat : Duo esse eadem , vel distincta inter se , quia in præmissis eadem , vel distincta dicebantur uni tertio ; adeoque *tertium* , sive *medium* in præmissis tantùm poni necesse est.

566. *Obj.* Hic Syllogismus bonus est : *Omne animal est sensitivum ; hoc animal est animal ; ergo hoc animal est sensitivum.* Licèt medium ingrediatur conclusionem ; ergo. R. N. Quòd medium *sub ratione medi* ingrediatur conclusionem ; Nam *Hoc animal* in præmissis est extremum , & sub extremi ratione in conclusione ponitur. Si reponas saltem in hoc syllogismo : *Omne currens essentialiter movetur ; sed Petrus est currens ; ergo Petrus currens essentialiter movetur.* Medium ingreditur conclusionem , & tamen bonus est ; ergo. R. N. *ant.* vel D. medium ingreditur conclusionem *directè* , ut prædicatum , vel subjectum. N. *indirectè* , ut aliquid determinans subjectum. C.

567. *Regula III. est: In altera præmissarum medium debet perfectè distribui. Ratio est: Quia si medium non perfectè distribuitur in præmissis, extrema non poterunt adæquatè cum illo identificari in præmissis, aut ab eo distingui; consequenter nec poterunt adæquatè identificari inter se, aut adæquatè distingui in conclusione.*

568. *Obj. Hic syllogismus: Petrus est animal; Petrus est rationalis; ergo aliquod animal est rationale; est bonus, licèt medium non distribuatur; ergo. R. 1. N. Suppositum, hanc & alias regulas generales datas esse pro ejusmodi syllogismis, qui constant medio singulari; sed sancitæ universim sunt pro syllogismis constantibus medio communi. R. 2. D. 2dam partem Ant. Licèt medium non distribuatur formaliter. C. & medium non distribuatur æquivalenter. N. Distribuatur medium singulare æquivalenter, h. e. licèt sumi non possit pro suis inferioribus copulativè enumerandis; sumitur tamen secundùm totam suam latitudinem, secundùm quam sumi potest; quod exinde colligitur, quia terminus singularis nequit sumi jam distributivè, sive pro se toto, jam disjunctivè, sive pro parte suâ; sicut alius terminus communis; cùm divisibilis non sit, sed uni soli affixus; quare etiam individuum dicitur. Idem dic de terminis simpliciter, materialiter, aut collectivè supponentibus, si tamen terminus collectivus sumatur pro singulari collectione. Hinc boni insuper sunt sequentes syllogismi: 1. Omnia elementa sunt qua-*

tuor ; sed aër , ignis , terra , aqua sunt omnia elementa ; ergo sunt quatuor. 2. Homo est species ; Homo est universale ; ergo aliquod universale est species. 3. Aliquis oculus est necessarius ad videndum ; Sed aliquis , vel omnis oculus (utrumque enim dicere possum) est vel dexter vel sinister ; ergo oculus vel dexter , vel sinister est necessarius ad videndum. In his enim medium saltem æquivalenter distribuitur ex ratione supra assignata.

569. Regula IV. est : Nihil debet distribui in conclusione , quod non fuit distributum in præmissis. Ratio est : Quia terminus non distributus particularis est , à particulari verò ad universale consequentia non tenet ; cum extrema eate nus sint eadem inter se , quatenus sunt idem cum uno tertio. Contra hanc regulam peccant sequentes syllogismi : *Omne animal sentit ; omne animal est substantia ; ergo omnis substantia sentit. Omne sensitivum est vivens ; nulla planta est sensitiva ; ergo nulla planta est vivens &c.* Si igitur afferatur syllogismus , qui benè concludere videtur , erit tantum bonus materialiter , non autem formaliter. Patet in sequentibus : *Omnis homo est animal ; sed lapis non est homo ; ergo lapis non est animal. Deus est adorandus , sed nullus Sanctus est Deus ; ergo nullus Sanctus est adorandus.* Ecce similes manifestè falsos : *Omnis homo est animal ; sed equus non est homo ; ergo equus non est animal. Deus est invocandus ; sed nullus Sanctus est Deus ; ergo nullus Sanctus est invocandus.*

570. Regula V. est. Ex puris particularibus nihil sequitur. Ratio est : Quia , si utraque præmissa

missa

missa sit particularis affirmativa, medium non distribuitur; quod est contra regulam tertiam: Quodsi verò una affirmativa sit, negativa altera, ita ut medium distribuatur, tunc reliqui termini in præmissis non erunt distributi, quorum unus distribuetur in conclusione, adeoque peccabitur contra regulam quartam, vel certè peccabitur rursus contra regulam tertiam. Hinc vitiosi sunt sequentes Syllogismi. *Aliquis homo non est niger; aliquis Æthiops est homo; ergo aliquis Æthiops non est niger.* *Aliquis homo est sanctus; aliquis homo est impænitens; ergo aliquis impænitens est Sanctus.* *Aliquod animal est homo; aliqua substantia non est homo; ergo aliquod animal non est substantia. &c.*

571. *Obj.* Hic syllogismus: *Aliquis homo est rationalis; aliquod animal est omnis homo; ergo aliquod animal est rationale.* est ex puris particularibus, & est formaliter bonus; ergo. *R.* N. quòd constet puris particularibus; nam minor est prædicatio inordinata, & ordine constructionis sic poni deberet: *Omnis homo est aliquod animal*, ubi subjectum universale, propositionem quoque universalem facit. *Inst. 1.* Hic Syllogismus ex puris particularibus bonus est: *Aliquis homo est studens Philosophiæ; sed ille homo est Petrus; ergo Petrus est studens Philosophiæ.* *R.* N. quòd sit ex meris particularibus; medium enim æquivalente singularare est, adeoque syllogismus est expositivus, de quo hæ regulæ universim non procedunt. *Inst. 2.* Hic syllogismus ex meris particularibus est formaliter bo-

nus : *Equus est brutum ; sed aliquis homo non est brutum ; ergo aliquis homo non est equus.* R. N. rursus syllogismum constare meris particularibus ; sed est in *Baroco* , & majorem universalem habet ; cùm major sit propositio indefinita in materia necessaria , quæ universali æquivallet. *Inst. 3.* Hi Syllogismi boni sunt : *Aliquod rationale est Petrus ; aliquod vivens non est rationale ; ergo aliquod vivens non est Petrus.* *Aliquod substantivum est homo ; aliquod verbum non est substantivum ; ergo aliquod verbum non est homo.* Sed hi constant meris particularibus. R. N. *min.* Si enim major utriusque fiat propositio ordinata , patebit syllogismos præfatos ex meris particularibus non esse , sic enim erunt in figura tertia , & saltem *æquivalenter* in modo *Baroco*. Adde , quòd regulæ syllogisticæ universim (ut jam aliquoties monui) pro iis syllogismis inventæ sint , qui habent extrema communia ; quorum rationes sæpè cessant in syllogismis expositiviis , aut habentibus *terminos singulares* , vel *collectivè* , *materialiter* , aut *simpliciter* supponentes. *Inst. 4.* Hic syllogismus : *Aliquod rationale est homo ; nullum brutum est rationale ; ergo nullum brutum est homo ;* ut jacet falsus est , licet bonus sit , & in *Camestres* , si major ordinata fiat , dicaturque : *Homo est rationalis.* ergo idem dicendum est de syllogismis in præcedenti instantia allatis. R. N. C. *Disp. est* : quia præsens syllogismus , ut jacet , manifestè vitiosus est , quia proceditur à non distributo ad distributum. *Econtra superiores syllogismi , etiamsi concedatur ,*

atur, quòd, sicut jacent, sint ex meris particularibus, vitiosi tamen non sunt; cùm à regula excipiantur, quia respectu illorum ratio regulæ cessat.

572. *Regula VI. est. Ex puris negativis nihil equitur. Ratio est.* Quia in puris negativis extrema inter se affirmari, nec negari possunt; Imprimis non possunt affirmari; quoniam in præmissis identificata non fuerunt cum eodem tertio. Deinde nec possunt negari; quia non in tertio sed à tertio duntaxat distincta fuere in præmissis. Vide dicta de hac regula in *Prolegomenis*, à n. 22. usque ad n. 23.

573. *Obj.* Hic syllogismus ex meris negativis formaliter bonus est: *Quod non est spiritus non est angelus; Lapis non est spiritus; ergo lapis non est Angelus.* R. N. quòd sit ex meris negativis: Minor enim infinitari debet, & dici: *Lapis est non spiritus*, sive lapis est distinctus à spiritu. Cum major eundem sensum habeat. Poteris etiam resolvere hunc syllogismum juxta modum *numero modò citato* allegatum. *Inst.* Quælibet propositio negativa reduci potest ad infinitantem; ergo syllogismus ex meris negativis erit bonus. R. T. *ant.* Hoc enim nugari potius foret, quàm prudenter Philosophari. N. *Conf.* Quia factò supposito syllogismus sæpè habebit aliud vitium, v. g. quatuor terminos ob medium semel infinitatum, & semel non infinitatum &c.

574. *Regula VII. est: Conclusio sequitur partem debiliorem præmissarum; h. e. i. Si una præ-*

missa sit *particularis*, etiam conclusio talis erit: aliàs procederetur à non distributo ad distributum. 2. Si una præmissa sit *negativa*, conclusio pariter *negativa* esse debet: aliàs inferretur, extrema esse idem inter se, quia non fuerunt idem cum tertio in præmissis. 3. Si una præmissa sit *contingens*, aut *probabilis*, aut *falsa*, aut *naturalis*; etiam talis ponenda est conclusio; aliàs assereretur, vel negaretur connexio necessaria, certa, vera, aut supernaturalis inter extrema in conclusione; quorum tamen connexio contingenter tantum, aut probabiliter, aut falso, aut naturaliter asserita, vel negata fuit in præmissis. Ex his deduces rationem Regulæ generalem esse hanc: Quòd connexio duorum inter se in conclusione fortior & amplior esse non valeat, quàm fuerit in præmissis cum tertio; aliàs effectus foret nobilior suâ causâ.

575. *Obj. 1.* Hic syllogismus, quem affert Aristoteles lib. 2. *de cælo* cap. 4. *Omnes stellæ, quæ non scintillant, sunt propè nos; sed planetæ non scintillant; ergo sunt propè nos*: minorem negativam habet, & conclusionem affirmativam, & tamen bonus est; ergo. *R. N.* minorem negativam esse; cum enim *non* in majori infinitanter sumatur, in minori quoque sic sumi debet, ut retineatur idem medium. Adeoque minor sic ponenda est: *Planetæ sunt stellæ non scintillantes.* *Inst. 1.* Hic syllogismus: *Vel nox est, vel dies est; sed dies non est; ergo nox est*; non servat hanc regulam, & tamen bonus est; ergo. *R. D. conf.* Ergo conclusio non sequitur par-

partem debiliorem in categoricis syllogismis. N. in iis, in quibus major membra inter se pugnantia continet, aut *formaliter*, vel *virtualiter* contradictoria. C. Ratio autem, cur in his ultimis syllogismis conclusio non sequatur partem debiliorem, est hæc: quia una pars contradictionis in minori negatur, igitur altera pars in conclusione necessariò affirmatur, aut vicissim. Hic verò de syllogismis categoricis duntaxat loquimur. De hypotheticis, ac compositis postea agetur. *Inst. 2.* In hoc syllogismo: *Aliquod animal est Petrus; nullum animal est planta; ergo nulla planta est Petrus.* Conclusio est universalis, & major est particularis; ergo. R. 1. Regula hæc non spectat syllogismum constantem termino singulari; quia in tali casu cessat ratio regulæ. R. 2. In hoc syllogismo est prædicatio inordinata, cum terminus singularis de particulari prædicetur. Igitur ordinatè sic poni deberet syllogismus: *Petrus est aliquod animal; nullum animal est planta; ergo Petrus non est planta: qui utique bonus est.* *Inst. 3.* In hoc syllogismo: *Omne brutum est substantia; nullum brutum est rationale; ergo aliquod non rationale est substantia.* Conclusio est particularis affirmativa licet una præmissa sit universalis affirmativa, & altera negativa, & tamen syllogismus benè concludit. ergo. R. D. *2dam partem ant.* Et tamen benè concludit vi formæ syllogisticæ præcisè. N. vi conversionis. C. Allatus syllogismus, ut hic jacet, habet quatuor terminos: *Brutum, Substantia, Rationale, Non rationale.* Si verò

conclusionem sic convertas: *Ergo aliqua substantia non est rationalis, eique applices præmissas sic: Nullum brutum est rationale; omne brutum est substantia:* habebis syllogismum bonum in *Fellapton. Inst. 4.* In hoc syllogismo: *Quidquid physicè existit, est ens; sed Paulus physicè existit; ergo est ens:* minor est contingens & conclusio est necessaria; ergo. *R. D. ant.* Et conclusio *materialiter* sumpta, & *ut consequens*, est necessaria. *C. formaliter* accepta, & *ut deducta*, sive *ut consequentia* est *N. h. e.* Petrus est quidem secundum se necessario ens: quoniam verò in præsentis Syllogismo asseritur, Petrum ideò esse ens, quia existit; hinc sicut existit contingenter, ita etiam vi hujus syllogismi est contingenter ens. Eodem modo in hoc syllogismo: *Omnis lapis est substantia; sed Paulus est lapis; ergo Paulus est substantia:* Conclusio *materialiter* accepta vera est, non autem *formaliter*; cum falsum sit Petrum ideò esse substantiam, quia lapis est.

576. *Obj. 2.* Ex hac regula sequeretur, præmissam nobiliorem, v. g. universalem, aut affirmativam, non esse causam conclusionis; sed hoc dici nequit; ergo. *R. D. maj.* Non esse causam quatenus nobilior, v. g. universalis, vel affirmativa est. *C.* quatenus connexio est unius extremi cum medio. *N. Inst. 1.* Effectus sequitur causam perfectiorem; v. g. dum duo equi eundem trahunt currum, currus sequitur equum fortiolem; ergo etiam conclusio præmissam perfectiorem sequitur. *R. D. ant.* Sequitur causam perfectiorem, si utraque causa *divisibiliter*
in-

influat, nec causa perfectior ab imperfectiore
 impediatur. C. si ambæ *indivisibiliter* influant,
 & perfectior impediatur ab imperfectiore. N.
 Præmissæ autem influunt in conclusionem indivi-
 sibiliter; i. e. constituunt unam indivisibilem
 connexionem ac causalitatem, ita, ut neutra
 secundum se accepta, causalitatem propriam ha-
 beat, sed una dependeat ab altera, & impedi-
 ri possit. Ex his etiam patet disparitas ad parita-
 tem allatam; nam equi divisibiliter solum tra-
 hunt eundem currum, i. e. quilibet habet cau-
 salitatem propriam, & ab altero independen-
 tem, nec ab eo impedibilem. *Inst. 2.* Si equus
 ex una parte vinculis ferreis, ex altera ve-
 rò parte funiculo debili simul alligetur, di-
 citur simpliciter firmiter ligatus; ergo etiam in-
 tellectus præmissâ unâ debili, & alterâ firmâ fir-
 miter ligatur in ordine ad assensum conclusio-
 nis. R. D. *ant.* Si equus per dicta vincula lige-
 tur *divisibiliter*. C. si *indivisibiliter*, hoc est, si
 uno ligetur vinculo, quod ex parte ferreum
 est, ex altera verò funiculo debili constat. N.
 In hoc ultimo ligamine est paritas cum præmis-
 sis in conclusionem influentibus, non autem in
 priori. *Inst. 3.* Ex universalibus præmissis se-
 qui potest particularis conclusio; ergo etiam ex
 particulari universalis. R. N. *Cons. Disp.* est:
 Quia ex eo, quod plus est, facilè sequitur, quod
 minus est, non verò vicissim. Adde, quòd
 particularis sub universali contineatur. *Inst. 4.*
 Denominatio sumitur à potiori; ergo conclusio
 sequitur partem nobiliorem. R. I. Sequeretur,
 quòd

quòd omnis effectus à Deo, & creatura productus simpliciter infinitus dici deberet. R. 2. D. ant. sumitur à potiori in prædicatis divisibilibus ratione *extensionis* in quantitate, aut ratione *intensionis* in qualitate; sicut æthiops simpliciter niger dicitur, licet sit secundum quid albus. C. In prædicatis indivisibilibus. N. in his enim valet aliud axioma: *Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.* Inst. 5. Habitus supernaturales cum intellectu producant eundem actum, actus tamen non naturalis, sed supernaturalis dicitur; ergo à pari. R. N. C. *Disp. est*: Quia habitus, & intellectus producant actum ut duæ causæ partiales, & in diverso genere causæ. Præmissæ econtrà conclusionem in eodem genere causæ, & ut una causa producant. *Nec obstat*, quod præmissa certa v. g. fortior sit probabili; nam licet fortior sit ratione suâ, fortior tamen non est in ordine ad conclusionem: quia hanc non ratione suâ, sed ratione connexionis extremorum cum medio causat, quæ in concursu præmissæ debilis, simpliciter debilis est, sicut ligamen constans parte ferreâ & firmâ, & alterâ parte debili v. g. ex filo serico, simpliciter debile dicitur.

577. *Reflexio.* Vitiosus est omnis syllogismus categoricus, qui contra unam ex his regulis peccat. Id tamen observatum hucusque est, quòd syllogismi vitiosi plerumque à tribus hisce regulis deficient: *syllogismus tres terminos habere debet. Medium debet in altera præmissarum distribui. Non debet procedi à non distributo ad distributum.*

butum. His enim & aliæ regulæ innituntur. Ad has proinde si quis benè advertat, syllogismorum fallacias, ac vitia facilè deteger. Siquis autem varias, quæ in syllogismis occurrere possunt, fraudes accuratius inspicere cupiat, is utiliter legere per otium poterit Tract. 4. p. 2. *Dialecticæ P. Du Trieu, Item Cornæum Tract. 4. Summul. Semery & alios.*

§. III.

Quænam sint speciales cujuslibet figuræ Regulæ?

578. *Dico.* Allatæ hæctenus, & explicatæ generales syllogismorum leges Scaturigines quasi sunt, ex quibus speciales cujuslibet figuræ regulæ derivantur. Hinc specialem non transgredieris regulam, quin contra aliquam ex generalibus pecces. Proinde regulis generalibus jam fusè satis explicatis, superfluum duco, specialibus figuræ cujuslibet regulis diutiùs immorari; eas igitur breviter recensebo, suisque rationibus succinctè stabiliam. Sunt autem sequentes:

REGULÆ PRIMÆ FIGURÆ.

Sit minor affirmans, nec major Particularis.

Complectitur hic versus duplicem primæ figuræ regulam. *Prima est: Ex minore negante nihil sequitur. Ratio est: Quia proceditur à non distributo ad distributum; ut videre est in hoc syllogismo: omnis homo est animal; nullum brutum est homo; ergo nullum brutum est animal: ubi Animal in majori non distribuitur, distribuitur autem in*

Con-

Conclusionem. *Secunda est: Ex majori particulari nihil concluditur. Ratio est: Quia medium non distribuitur: medium enim in majore particulari in qua est subjectum non distribuitur; nec distribuitur in minore affirmativa, in qua est prædicatum, cum minor affirmativa, licet universalis sit, subjectum duntaxat distribuatur. Unde legitimus non est hic syllogismus: Aliquod animal est Leo; Omnis lupus est animal; ergo omnis lupus est Leo. Si dicas: Hic syllogismus: Omnis homo est animal; nullum brutum est homo; ergo aliquod animal non est brutum. Minorem habet negativam, & tamen bene concludit; ergo prima regula fallit. R. D. ant. Et hic syllogismus indirectè concludit in *Fapesmo*. C. Et concludit directè. N. Hæc autem regula intelligenda tantum est de syllogismis directè concludentibus. Si igitur conclusionem directè sic inferas: Ergo aliquod brutum non est animal: Videbis syllogismum vitiosum esse ex ratione regulæ. Idem dic ad syllogismum constantem majore particulari, & indirectè concludentem in *Frisesom*. Quæ ulterius contra has regulas objici possent, vide n. 568. & n. 569.*

REGULÆ SECUNDÆ FIGURÆ.

Una negans præeat, nec major sit specialis.

Duæ porrò regulæ pro secunda figura in hoc carmine continentur. *Prima est: Ex puris affirmativis in secunda figura nihil sequitur. Ratio est: Quia medium non distribuitur, ut videre est in hoc syllogismo: Omne brutum est ani-*

animal; omnis homo est animal; ergo omnis homo est brutum. Secunda est: Ex majori particulari nihil concluditur: proceditur enim à non distributo ad distributum, ut fit, quando dicis: Aliquod animal est homo; nullus equus est homo; ergo nullus equus est animal.

REGULÆ TERTIÆ FIGURÆ.

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

Leges rursus duas hic versus continet. *Prima est: Ex minore negativa nihil sequitur; transitur enim à non distributo ad distributum; ut vides in hoc syllogismo: Omnis homo est substantia; nullus homo est lapis; ergo aliquis lapis non est substantia. Secunda est: Conclusio sit particularis; aliàs rursus à non distributo ad distributum proceditur; ut in hoc syllogismo: Omne animal vivit; Omne animal est substantia; ergo omnis substantia vivit.*

§. IV.

Quenam sint peculiare syllogismorum compositorum, ac Expositorii Regulæ?

579. Dico 1. Syllogismi Compositi, si resolvi in simplices possint, regulis syllogismorum simplicium diriguntur, quas §. 2. hujus articuli explicavimus. Hinc syllogismus compositus bonus, aut falsus erit, prout simplex, in quem resolvitur bonus aut falsus est. v.g. Hic syllogismus: *Qui dicit hominem esse animal, verum dicit; sed qui dicit hominem esse equum, dicit hominem esse animal; ergo qui dicit hominem esse*

esse

esse equum verum dicit : falsus est, quia resolvitur in hunc simplicem vitiosum : Omnis homo est animal ; omnis equus est animal ; ergo omnis equus est homo : in quo medium non distribuitur. Quòd si verò Syllogismi compositi ad simplices resolvi non possint, fundari debent in regulis communibus bonæ consequentiæ, quas in §. sequenti afferam. Sunt porrò ex syllogismis compositis maximè in usu Disjunctivus, conditionalis, copulativus. Es his copulativus specialem difficultatem non patitur sed ejus bonitas aut vitiùm facilè dignosci potest, si omnibus particulis copulativis resolvatur in syllogismum simplicem, qui si legitimus sit, aut vitiosus, ipse quoque legitimus aut vitiosus erit. Hoc igitur omisso de reliquis porrò agemus, quibus subjungemus regulas pro syllogismo exponibili, & expositorio.

580. *Dico 2. Syllogismus disjunctivus sequentes regulas habet sibi peculiare: I. est: Si medium in majore & minore disjunctivè ponatur, conclusio non erit legitima. Ratio est: Quia medium disjunctum se habet, ut medium non distributum; adeoque uni extremo secundum unam partem, & alteri secundum alteram convenire potest. Hinc vitiosè concludit hic syllogismus: Vel Joannes, vel Andreas est furatus centum aureos; sed hic homo est vel Joannes, vel Andreas; ergo hic homo est furatus centum aureos. II. est: Si major disjunctiva affirmet duo membra, & minor unum eorum neget, conclusio affirmans alterum erit legitima. Evincit hoc ratio manifesta:*

festi:

festa: Nam ex supposito, quòd major disjunctiva vera sit, tunc necessariò unum membrum ita se habet, ut major enuntiat; uno igitur membro in minore verè negato, alterum in conclusione rectè negatur. Patet id in hoc syllogismo: *Vel dies est, vel nox est; sed non est nox; ergo dies est.* III. est: *Si major disjunctiva duo membra affirmet, & minor affirmet unum, conclusio non benè negat alterum:* Quia propositionis disjunctivæ veritati non obest, si utrumque membrum disjunctum verum sit, ut dictum est n. 504. Patitur tamen hæc regula exceptionem: Si enim particula disjunctiva *exclusivè* Sumatur, aut si disjunctio fiat *inter membra pugnantia*, tunc affirmato uno in minore; rectè negabitur membrum alterum in conclusione; cum utrumque membrum ita esse nequeat. Hinc benè dico: *Vel Dies est, vel nox est; sed dies est; ergo non est nox.* Adverte tamen, Sophistas subinde abuti hac exceptione, v. g. in hoc syllogismo: *Vel Petrus est doctus, vel non est doctus; sed Petrus est doctus; ergo non est doctus:* Ubi in conclusione non negatur totum membrum disjunctivæ propositionis, & hinc non concluditur. Conclusio proinde sic ponenda esset: *Ergo Petrus non est non doctus.* IV. est: *Si major disjunctivè neget duo membra, tunc altero eorum in minore verè affirmato, alterum benè negatur in conclusione.* Si autem in hoc casu minor unum membrum neget, conclusio non semper rectè affirmat alterum. Rationem utriusque partis desume ex duplici regula immediatè præcedente.

Dixit

Dixi: *non semper*, ob exceptionem in tertia regula positam. V. est: *Si minor, & conclusio sit disjunctiva, iidem termini in utraque propositione disjungendi sunt.* v. g. *Omne animal est sensitivum; sed vel Quercus, vel Bucephalus est animal, ergo vel Quercus vel Bucephalus est sensitivus.* Plura de his vide apud Casilium lib. 3. cap. 17. à n. 37. usque ad finem capitis.

581. Dico 3. Syllogismus conditionalis dicitur ille, qui unam aut plures propositiones hypotheticas habet. Reducuntur autem ad propositiones hypotheticas etiam illæ, quæ particulis constant vel *Causalibus*, ut hæc: *Quia Petrus ferventer orat, hinc gratiam accipit.* Vel *Relativis.* v. g. *Quod est animal, est sensitivum.* Vel *Adverbiis temporis, aut loci.* v. g. *Ubi, vel quando sol est, ibi, vel tunc dies est.* Pro syllogismis ejusmodi propositionibus constantibus assignantur sequentes regulæ. I. est: *Si omnes propositiones in syllogismo sint hypotheticæ, tunc quælibet earum integrum syllogismum categoricum complectitur.* Si igitur hi syllogismi categorici sint legitimi, etiam conditionalis legitimus erit. v. g. Hic syllogismus: *Si homo est animal, est sensitivus, si est sensitivus est vivens; ergo si homo est animal, est vivens: bonus est, quia hic syllogismus: Omne animal est sensitivum; omnis homo est animal; ergo omnis homo est sensitivus: quem complectitur major, bonus est.* Similes syllogismos, & minor, & conclusio præfati syllogismi hypothetici in se continent, quia æquivalenter tres in se terminos, duasque copulas habent. II. est: *Si*

Si major conditionalis vera sit, & minor conditionem affirmet, tunc etiam conclusio verè affirmabit conditionatum. Econtrà si minor neget conditionem, propterea conclusio non statim rectè negabit conditionatum. Juxta hanc regulam benè sequitur: Si Petrus intrabit cauponas, se inebriabit; sed Petrus intrabit cauponas; ergo se inebriabit. Malè autem concluditur sic: Si Petrus intrabit &c. sed Petrus non intrabit cauponas; ergo se non inebriabit. Possset enim inebriare se, quin intret cauponas. III. est: Si major conditionalis vera sit, & in minore negetur conditionatum, tunc conclusio benè negabit conditionem, malè autem conclusio conditionem affirmabit, si minor conditionatum affirmet. Patet hoc in exemplis obviis. Ratio autem hujus, & prioris regulæ est, quia non necessariò datur mutua inter conditionem, & conditionatum connexio. IV. est: Syllogismus conditionalis malè concludet, si conditio, vel restrictio in minore adjecta destruat veritatem majoris. Hinc non sequitur: Si Joseph allicietur ad inhonesta peccabit; sed Joseph allicietur ad inhonesta, & non consentiet; ergo Joseph peccabit. Ratio est: Quia restrictio termini, si non ubique adhibeatur, inimica est bonæ consequentiæ.

582. Dico 4. Syllogismus exponibilis est, qui constat propositionibus exponibilibus, de quibus vide n. 485. Quemadmodum verò propositiones exponibiles vel *Exceptivæ*, vel *Exclusivæ*, vel *Reduplicativæ* sunt; ita pariter Syllogismi ejusmodi vel *Exceptivi*, vel *Exclusivi*, vel *Reduplicativi* appellantur, Pro his syllogif-

mis sequentes assignantur regulæ. I. est: Syllogismi exponibiles boni sunt, si boni sint simplices, per quos exponuntur, & quibus æquivalent. Sic bonus est hic: *Tantum homo est capax Philosophiæ; sed animal à longis auribus infame, non est homo; ergo animal à longis auribus infame non est capax Philosophiæ.* Cujus ratio est; quia æquivalet huic simplici pariter bono: *Nullum animal ab homine distinctum est capax Philosophiæ; sed animal à longis auribus infame est animal ab homine distinctum; ergo animal à longis auribus infame non est capax Philosophiæ.* Econtra hic syllogismus fallit: *Omnis Gallus est homo; sed tantum in Gallia natus est Gallus; ergo tantum in Gallia natus est homo:* fallit enim & hic syllogismus, cui æquivalet: *Omnis Gallus est homo, sed nullus in Gallia non natus est Gallus; ergo nullus in Gallia non natus est homo:* in quo proceditur à non distributo ex parte majoris extremi, ad distributum in conclusione. II. est: *Exceptio, vel reduplicatio semel adjuncta termino, semper eidem termino adjungenda est.* Aliàs in syllogismo erunt quatuor termini, ut in hoc: *Omnis homo quæ Logicus est doctus; sed Petrus est homo; ergo Petrus est doctus.* III. est: *Particula exclusiva ponenda non est in conclusione ante copulam, nisi in utraque præmissa præcesserit; aliàs inferetur id, quod non ponebatur in præmissis; ut si dicas: Nullum visibile est lapis; tantum homo est visibilis; ergo tantum homo non est lapis.*

583. Dico 5. Syllogismus expositivus dicitur, qui constat medio singulari. Dicitur exposito-

positorius, quia exponit, & explicat syllogismum constantem medio communi. Fieri quidem potest hic syllogismus in quâvis figura, aptissimè tamen fit in tertia; quia medium singulare aptissimè subicitur. Si sit affirmativus, nititur principio affirmativo metaphysico: *Quæcunque sunt eadem uni tertio &c.* Si autem sit negativus, fundatur in altero principio metaphysico negativo: *Quæcunque distinguuntur in uno tertio &c.* Cæterùm servari accuratè in hoc syllogismo debet mediï singularitas, ne scilicet intelligatur de diversis, aut pluribus identificetur; aliàs non tenet conclusio, ut in hoc syllogismo: *Natura divina est pater, natura divina est Filius; ergo Filius est Pater.* Ubi mediï singularitas non accuratè servatur, cum natura divina diversis identificetur, nempe Patri, & Filio. Vel, ut alii dicunt, medium in hoc syllogismo non distribuitur; quia dici non potest: *Quidquid est natura divina est Pater.* Advertendum prætereà, quòd syllogismus expositivus in secunda figura constare possit meris particularibus. *Ratio est:* Quia non obstat ratio de distribuendo medio, cum medium singulare non possit secundùm aliquid necti cum uno extremo, & secundùm quid cum alio, sicut in syllogismo constante puris particularibus, & medio communi. Adeoque in ejusmodi syllogismo servatur adhuc principium metaphysicum: *Quæ sunt eadem uni tertio &c.* Fusiùs hæc omnia tractârunt. Casilius in suis summulis lib. 3.

Haunoldus in *Log. pract.* p. i. c. 4. Toletus, Fonseca, & alii.

584, *Reflexio I.* Quidam accuratiùs syllogismos examinantes, distinguunt inter syllogismum compositum, & complexum. *Complexum* dicunt illum, cujus una præmissa tantum terminis complexis, & unâ copulâ constat, non autem pluribus propositionibus simplicibus. Talis, cum ad syllogismum simplicem reduci debeat, ejus quoque regulis subjacet. Ut verò syllogismum ejusmodi benè reducas, ad ejus conclusionem præcipuè attendas necesse est. Hæc si affirmativa sit, præmissas quoque affirmativas pone; si negativa, una saltem præmissa, & præcipuè major negativa sit oportet. V. g. Hunc syllogismum complexum: *Qui non est in gratia, damnabitur; sed impius non est in gratia; ergo damnabitur*: optimè sic reduces: *Non constitutus in gratia damnabitur; sed impius est non constitutus in gratia; ergo damnabitur*. Quodsi verò conclusio esset negativa, syllogismum benè reduceres sic: *Non constitutus in gratia, non salvabitur; sed impius est non constitutus in gratia; ergo non salvabitur*. *Syllogismum compositum* dicunt illum, qui unâ saltem præmissâ compositâ in plures propositiones simplices resolubili constat. De hoc in præsentî §. actum est. II. Certum est, quòd non omnes syllogismi simplicis regulæ servari in composito possint. Sic hic syllogismus: *Vel Dies est, vel nox est; sed non est dies; ergo nox est*: in primis non habet medium propriè dictum, cum quo duo con-

veniant extrema. Deinde conclusio non sequitur partem debiliorem. Idem dic de hoc syllogismo: *Aut mundus errat, aut Christus fallitur; sed Christus non fallitur; ergo mundus errat.* III. Omnes propositiones compositas, omnesque syllogismos compositos ad simplices reducere velle, inanis labor est. Sæpè enim inter terminos, quorum connexio per propositionem compositam affirmatur, aut negatur, non est identitas, aut stricta repugnantia; sed tantum quædam existentiae connexio; cum tamen in propositione simplici affirmetur, aut negetur identitas. Hinc non reduces hunc aut similem syllogismum: *Si sol est, dies est; sed sol est; ergo dies est*: Si enim dicas: *Præsentia solis est dies*: propositionem hanc ponere quidem locò prioris potes; Hæc tamen priorem strictè non resolvit, cum alio prædicato constet.

§. V.

Quænam sint Regulæ bonæ consequentiæ?

585. Regularum bonæ consequentiæ aliæ sunt generales, particulares aliæ. Has antequam ponamus, advertendum, quòd Antecedens in discursu verum, vel necessarium dicatur, quando utraque præmissa vera, vel necessaria est; si enim vel una ex præmissis falsa sit, aut contingens, vel impossibilis, totum Antecedens falsum, contingens, aut impossibile dicitur. Præsciendum prætereà est, quòd hæ regulæ de syllogismo formaliter bono procedant. Recensentur autem passim Regulæ generales bonæ consequentiæ sequentes.

I. *Ex verò non nisi verum sequitur ; Ex falso autem supposito tanquam vero , etiam verum deduci potest.* Ratio 1mæ partis est : Quia id, quod ritè sequitur, necessariam habet connexionem cum illo, ex quo sequitur ; sed quod necessariam cum vero connexionem habet, non nisi verum esse potest ; ergo. Ratio 2dæ partis est : quia illa consequentia est bona, quæ ex recta terminorum ac propositionum dispositione sequitur ; sed recta ejusmodi dispositio haberi quoque potest in materia de se falsa, suppositâ tamen tanquam vera ; ergo. Imo non tantùm consequentia, sed etiam consequens in tali casu verum esse potest ; quia duo extrema connexa inter se, connecti in præmissis possunt cum medio falso ; ut si dicas : *Omnis planta est rationalis ; omnis homo est planta, ergo omnis homo est rationalis.* Dixi tamen notanter : *Ex falso supposito tanquam vero.* Verum enim connecti nunquam potest cum absolutè falso.

585. II. *Falsum non nisi ex falso legitimè sequitur.* Ratio hujus regulæ facilè colligitur ex ratione primæ partis regulæ præcedentis.

587. III. *Ex contingenti legitimè sequitur contingens, imò etiam necessarium.* Partem primam ipsa experientia probat, quæ docet, sæpè inferri contingens, quod tamen ex necessariò inferri nequit, ut statim patebit. *Partis secundæ* inde constat ; Eò quod duo extrema contingenter tantùm connexa cum tertio, possunt necessariò connexa esse inter se : ut vides in hoc syllogismo : *Quidquid currit est animal ; Petrus currit ;*

rit ;

rit; ergo *Petrus est animal*: quo in syllogismo ex minore contingente sequitur conclusio necessaria. *Si opponas*: Hoc pugnare cum regula septima communium, quæ exigat, ut conclusio sequatur partem debiliorem. R. N. Nam regula communium allegata intelligenda tantum est de conclusione formaliter tali, & ut deducta est ex præmissis, quæ in allegato etiam syllogismo contingens est. Igitur allegata conclusionis præsentis necessitas aliunde est, quam à præmissis contingentibus. *Si dicas*: Ex hac regula sequeretur, quòd ex vero posset fieri falsum, quod tamen in prima regula negatum est. *Probas assertum*. Contingens potest esse falsum; ergo. R. D. *ant. probat.* Potest esse falsum absolute. C. Si supponatur tanquam verum, ut regula prima dicit. N. *Inst.* Præmissis contingentibus concessis, sequitur conclusio necessaria; ergo. R. D. *ant.* Sequitur conclusio necessaria *necessitate consequentiæ*. C. necessitate consequentis. N. Præsens autem regula non est de consequentiæ, quæ in omni syllogismo legitimo necessaria est; sed de consequente.

588. IV. *Ex necessario non nisi necessarium sequitur; id quod sequi etiam potest ex impossibili supposito tanquam vero, vel conditionatè affirmato.* *Ratio unæ partis est*: Quia aliàs ex vero posset sequi falsum; nam si non sequeretur necessarium; ergo sequeretur vel contingens, vel impossibile: contingens autem potest esse falsum; impossibile verò semper est falsum. Accedit, quòd ea, quæ sunt necessariò connexa cum uno ter-

tio , etiam necessariò connexa sint inter se , sal-
 tem physicè ; ergo si duo necessario fuerunt
 connexa in præmissis cum medio , etiam neces-
 sariò connexa sunt inter se. *Ratio 2dæ partis est :*
 Quia duo extrema possunt inter se necessariò
 neçti , ex supposito , quòd connectantur ita
 cum tertio , sive medio impossibili. *Si dicas*
contra imam partem : Ex contingenti sequi po-
 test necessarium ; ergo etiam ex necessario con-
 tingens. *R. N. Cons. Dispar est :* Eòquod duo
 necessariò connecti inter se possint , quin con-
 nectantur necessariò eidem tertio. Econtrà ne-
 queunt duo necessariò connecti eidem tertio ,
 quin necessariò connectantur inter se. *Si repo-
 nas :* Oppositorum eadem est disciplina , sive
 ratio ; ergo. *R. D. ant.* Eadem est disciplina
 simpliciter N. secundùm quid. C. Allegati
 axiomatis sensus est : quòd , qui cognoscit op-
 positum unum , suo modo alterum quoque cog-
 noscat. *Si urgeas :* Hic syllogismus : *Omne cur-
 rens est vivens ; omne currens movetur ; ergo ali-
 quod vivens movetur :* præmissas necessarias ha-
 bet , & conclusionem contingentem ; ergo.
R. N. ant. Si enim syllogismus supponatur bo-
 nus , conclusio sumitur *conditionatè* , sicut præ-
 missæ , habétque hunc sensum : *ergo aliquod vi-
 vens movetur , si existat currens ;* quo in sensu
 conclusio necessaria est , sicut præmissæ. Si au-
 tem conclusionem non sumas *conditionatè* , syl-
 logismus quatuor terminos habebit , quia in con-
 clusione subjecti existentiam affirmat , quam non
 asserit in præmissis.

589. V. *Ex possibili sequi nequit impossibile.*

Ratio est: Quia si duo extrema identificari possint cum tertio in præmissis, identificari quoque valent inter se in conclusione. Hinc etiam natum est vulgatum illud: Ex possibili in actu posito non sequitur impossibile. De his fusiùs agit P. Haunoldus in *Log. pract.* p. 2. cap. 1. a. 2. Item Honoratus Fabri de *Artificio consequentiæ*. Præter regulas has generales assignantur aliæ adhuc magis particulares, quæ sunt veluti axiomata, ad dirigendas argumentationes perutilia.

590. *Primum est:* Si duo necessariò, ac mutuò, connectantur inter se, tunc ab uno eorum posito, vel negato, valet consequentia ad alterum positum, vel negatum. Sic quia partes simul sumptæ necessariò connectuntur cum toto, Definitio cum definito, Dies cum sole, ab uno eorum mutua valet consequentia. *Secundum est:* Posito antecedente, i. e. prædicato inferiori, bene ponitur consequens, i. e. superius, sed non vicissim. Inferiora enim necessariam habent cum superioribus connexionem; superiorum autem cum inferioribus connexio necessaria non est. Sic bene dico: *Corpus est; ergo substantia est. Homo est, ergo animal est &c.* sed non vicissim. Axioma hoc tenet in iis omnibus, quæ connexionem necessariam quidem habent, sed non mutuam. *Tertium est:* Negato consequente, sive superiore prædicato, bene negatur inferius. V. g. *Non est vivens; ergo non est animal.*

591. Pro Syllogismis ex obliquis observanda denique sequentia. I. Ejusmodi syllogismi

N n 5

benè

benè concludunt, si manente eodem sensu resolvi possint in syllogismum bonum constantem terminis rectis. II. Si minus extremum in minore positum in recto sit, congruè in obliquo ponitur in conclusione, si medium in majore etiam in obliquo positum fuerit. v. g. *Omnis creaturæ datur initium; sed homo est creatura; ergo hominis datur initium.* III. Majus extremum ritè ponitur in conclusione in obliquo, si terminus medius in minore pariter in obliquo positus fuerit. v. g. *Omnis homo est animal; hic actus est hominis; ergo hic actus est animalis.*

ARTICULUS III.

De Principiis perfectivis Syllogismorum.

592. **N**ota. Principia perficientia sunt illa, quibus syllogismi imperfecti ad perfectos reducuntur. Principia ejusmodi duo recensent Dialectici, *Conversionem* scilicet, & *Præmissarum transpositionem*, quibus addunt *Expositionem*. De conversione actum est n. 24. 25. 26. item n. 527. Qua ratione autem & quando convertendæ, ac transponendæ in reductione præmissæ sint, tres potissimùm reductionis species exhibent, quarum prima *Ostensiva* dicitur. Altera *Reductio per Expositionem*. Tertia *Reductio per impossibile*. De duabus primis consule Dialecticam vulgatam P. Du Trieu, quæ eas *Tract. 3. p. 2. 2. cap. 2. a. 3.* satis accommodè explicat. Nec minùs idonea est methodus, quam Dialectica citata pro ordinanda reductione per impossibile assignat. Verùm

rùm cùm admodùm succinctè posita sit, & cæteroquin reductio per impossibile non parùm utilitatis habeat, illam ipsam methodum nonnihil explicatiùs hìc tradam; omisso tamen carmine illo: *Phæbifer axis obit terras, sphaeramque quot annis.* Ad quod reflectere nonnullis ævi nostri Philosophis nimis molestum videtur.

593. *Dico.* Reductio per impossibile est, Quando ex contradictoria conclusionis negatæ, & unâ præmissâ concessâ formatur syllogismus perfectus concludens contradictoriam, vel contrariam alterius præmissæ concessæ. Sterilis non est hæc reductio, sed fructum parit, eumque jucundissimum, qui laborem omnem, quem Philosophus in artificio hoc addiscendo ponit, abundè compensat. Nam præter ingenii subtilioris, feliciorisque memoriæ laudem, quam prorsus singularem exinde consequitur, id quoque utilitatis ex eo decerpit, quòd Adversarium concessis præmissis consequentiam in bono syllogismo negantem erroris convincere possit, eique invictè demonstrare, quòd vel malè adstipulatus fuerit præmissis, vel iis concessis erroneè consequentiam negarit, vel quòd duo contradictoria simul admittere cogatur. Potest hæc reductio fieri in modis omnibus, si tamen in quatuor primis modis directis figuræ primæ instituat, potiùs *Obversio*, quàm *Reductio* dicenda est, cùm non fiat syllogismi imperfecti in Perfectum transmutatio. Regularum, juxta quas hæc reductio faciliùs instituitur, *Prima* pro figura prima his versibus continetur:

Major

Major fit Minor, ut sit contradictio Major:

Excipe Celantes, in quo convertitur ordo.

Explicatur: Præprimis in reductione per impossibile investiganda est propositio negatæ conclusionis contradictoria: hæc necessariò concedenda propositio in syllogismo reducente unius ex præmissis locum obtinebit. His suppositis, Regula pro syllogismis reducendis in prima figura modò allegata præcipit, ut contradictoria negatæ conclusionis occupet locum Majoris, ipsa verò Major syllogismi reducendi descendat in locum Minoris, & omissa denique syllogismi reducendi Minore, ponatur conclusio, quæ ex ejusmodi præmissis aptè inferri potest. v. g. Si quis concessis præmissis neget consequentiam hujus syllogismi in *Baralip*:

Omne sensitivum est vivens;

Omnis homo est sensitivus; ergo

Aliquod vivens est homo.

Ut probes malè negari consequentiam, inquire contradictoriam conclusionis, quæ hæc est. *Nullum vivens est homo.* Hanc & reliqua juxta datam explicationem dispone, & consurget hic syllogismus in *Celarent*.

Nullum vivens est homo;

Omne sensitivum est vivens; ergo

Nullum sensitivum est homo.

Quæ conclusio mediatè saltem contradictoriè opponitur *Minori* in syllogismo superiori concessæ. Dixi mediatè; quia minor hæc: *Omnis homo est sensitivus*, complectitur hanc particularem: *Aliquis homo est sensitivus*; & hæc conclusio:

Nul-

Nullum sensitivum est homo, si simpliciter convertatur sic: *Nullus homo est sensitivus*; contradictoriè opposita est isti propositioni: *Aliquis homo est sensitivus*. Excipitur ab hac regula, ut secundum carmen indicat, modus *Celantes*; ut enim syllogismus in *Celantes* reducatur per impossibile, contradictoria conclusionis poni debet loco Minoris, & ipsa minor propositio syllogismi reducendi debet subire vices *Majoris*, ac denique omisâ majore inferri debet conclusio, quæ ex præmissis ita transmutatis inferri potest.

594. *Regula secunda* pro syllogismis in figura 2da reducendis hoc carmine comprehenditur:

Servat Majorem, variâtque secunda minorem.

Explicatur: In syllogismo secundæ figuræ reducendo retinenda est *Major*; loco Minoris ponitur propositio contradictoria negatæ conclusionis, & omisâ minore syllogismi reducendi inferitur conclusio, prout ex præmissis ita transpositis inferri potest v. g. Si concessis præmissis negetur conclusio hujus syllogismi in *Cesare*:

Nulla planta est sensitiva;

Omne animal est sensitivum; ergo

Nullum animal est planta.

Hanc conclusionem malè negari optimè evinces, si propositionem hanc: *Aliquod animal est planta*, quæ est contradictoria conclusionis negatæ, ponas loco *Minoris*, & *Majore* loco relictâ concludas in *Ferjo* sic:

Nul-

Nulla planta est sensitiva ;

Aliquod animal est planta ; ergo

Aliquod animal non est sensitivum.

595. *Regula Tertia pro syllogismis figuræ 3tiae sequenti carmine exhibetur.*

Tertia Majorem variat , servatque Minorem.

Explicatur : Si syllogismus sit in tertia figura , ejus reductio hoc modo instituenda est : Primò propositio contradictoria conclusionis pro *Majore* adhibetur. Deinde retentâ *Minore* omittitur syllogismi reducendi *Major*. Denique infertur conclusio , ut potest. Exempli loco sit hic syllogismus in *Darapti* :

Omnis Rex est mortalis ;

Omnis Rex est homo ; ergo

Aliquis homo est mortalis.

Syllogismum hunc ut ritè reducas , accipe primò contradictoriam conclusionis , eamque pro *Majore* substitue. Postea servatâ *Minore* pone conclusionem , quæ ex præmissis ita dispositis sequitur , formabisque hunc syllogismum in *Celarent* :

Nullus homo est mortalis ;

Omnis Rex est homo ; ergo

Nullus Rex est mortalis.

596. Pro dignoscendo modo perfectò , ad quem syllogismus imperfectus reducendus est , attendere juvat ad præmissarum dispositionem in syllogismo reducente occurrentem. Quod si enim assumptâ conclusionis negatæ contradictoriâ , unaque præmissarum retentâ duas habeas propositiones universales affirmativas , syllogismum

gismum reduces ad *Barbara*. Si verò alteram universalem negativam habeas, & affirmativam alteram, reduces ad *Celarent*. Pariformiter dignosces, quando ad *Darii*, vel ad *Ferio* instituenda sit reductio.

DISPUTATIO III.

De Demonstratione, & Scientia.

ARTICULUS I.

De Demonstrationis Essentia, & Divisione.

597. **D**ico 1. Quemadmodum discursus variè considerari potest, ita quoque demonstrationis multiplex est acceptatio. Ac primò quidem *causaliter* accipitur, sicque consistit in solis præmissis demonstrativis, i. e. certis & evidentibus, quæ *faciunt scire causaliter*, dum conclusionem certam & evidentem causant, quæ est ipsa scientia actualis. Subinde *Formaliter* sumitur; & sic accepta in conclusione demonstrativa consistit, quæ tanquam forma intellectui inhærens, eum denominat *formaliter scientem*. Denique accipitur quandoque pro artefacto logico, quod Syllogismus demonstrativus appellatur; sic accepta tam in præmissis, quàm in conclusione consistit, facitque scire tum *causaliter* per præmissas, tum *formaliter* per conclusionem.

598. *Dico 2.* Demonstratio alia à priori, alia à posteriori nuncupatur. *A Priori*, quæ etiam *propter quid* dicitur, est illa, quando effectus per suam causam, aut consequens per antecedens demonstratur. Perinde autem est siue causa sit *Physica*, quæ causalitate physica effectum producit, v. g. *si sol est, dies est; sed sol est, ergo dies est.* Sive sit *Metaphysica*, quæ est radix suarum proprietatum, quas emanare dicitur: sic proprietates emanat suas essentia cuiusque rei. Per ejusmodi causam demonstratur effectus metaphysicus, siue proprietas de homine, si dicas: *Omne rationale est admirativum; Omnis homo est rationalis; ergo omnis homo est admirativus.* *Demonstratio à Posteriori*, quæ etiam demonstratio *Quia* dicitur, est: Quando causa per suum effectum, vel essentia per proprietatem demonstratur, ut si demonstrates Deum per creaturas, aut rationale per risibile.

599. *Adverte hic I.* In omni demonstratione præcognosci debet *subjectum*, de quo aliquid demonstratur; *Prædicatum*, quod demonstratur de subjecto; *Principia*, siue *Præmissæ*, ex quibus aliquid demonstratur. II. *Subjectum* demonstrationis possunt esse *Res universales*; nam, teste Aristotele, *de universalibus dantur scientiæ*: sic de homine in communi demonstratur *Risibile*. Imo *Res singulares* demonstrari possunt, v. g. *Deus, Sol, Luna*, de quibus demonstrationes existunt. III. Demonstrari etiam, possunt *Entia per accidens*, v. g. *Numeri*, de quibus demonstrationes habet *Arithmetica*.
IV. Non

IV. Non omnia demonstrari possunt à priori, sed ea tantum, quæ habent suam causam. Hinc non demonstratur à priori Deus; nec essentiarum rerum saltem *proprie*, cum nihil habeant prius se; nec illa, quorum causa certa non habetur; ut sunt entia fortuita, & casu facta. V. Demonstratio strictè talis ex meris consurgere affirmativis debet; Si enim conclusio negativa sit, non scimus *quid res sit*, sed tantum *quid non sit*. VI. Demonstratio & scientia distinguuntur ut actus, & habitus; nam ex demonstratione sæpius repetitâ nascitur scientia. Quòd si verò scientiam actualem intelligas, hæc cum demonstratione formaliter tali coincidit.

ARTICULUS II.

De Præmissis Demonstrationis.

600. **N**ota I. *Veritas* actus dicit solam conformitatem actus cum objecto. *Certitudo* dicit insuper infallibilitatem vel *absolutè*, vel *hypotheticè*, & firmam adhæSIONEM intellectus præstitam. *Evidentia* dicit prætereà claram objecti veri apparentiam. Tum certitudo, tum evidentia duplex est: *Objectiva* nimirum, & *formalis*. *Certitudo objectiva* est ipsius objecti immutabilitas, & necessitas, quæ aliter se habere nequit. *Certitudo formalis* est adhæSIO intellectus absque omni dubio, & metu ad oppositum. *Evidentia objectiva* est in objecto ita clarè repræsentato, ut intellectus ad assensum rapiatur. *Evidentia formalis* est in cognitione, & repræsentatione objecti tam vivaci, quasi in-

rellektus illud intimè perspiciat. Utraque rursus triplex est *Moralis*, *Physica*, *Metaphysica*. *Certitudo*, & *Evidentia moralis* est, quando objectum ita certum, & evidens est, ut juxta prudentum æstimationem hominum aliter se habere nequeat: sic certum & evidens est, dari *Romam*, extitisse *Aristotelem*. *Physica* est, quando objectum *naturaliter* aliter se habere nequit, licèt aliter se habere possit *supernaturaliter*: sic certum, & evidens est, ignem debitè approximatum urere. *Metaphysica* est, quando objectum ne *supernaturaliter* quidem aliter se habere potest: sic certum, & evidens est, totum esse majus suâ parte.

601. *Nota 2.* Propositio alia dicitur *prima*, & *immediata*, quæ in suo genere causæ per aliam probari non potest, licèt per causam diversi generis demonstrari possit. De ejusmodi propositionibus fusiùs agit P. Channeville p. 6. *Logicæ ad libros Poster. Analyticorum* a. 2. §. 2. Alia propositio dicitur *nota per se*, cujus prædicatum (ut inquit D. Thomas p. 1. q. 2. a. 1.) includitur in ratione & definitione subjecti: v. g. *Homo est rationalis*. Alia propositio est *nota per se, quoad se*, éstque illa, cujus prædicatum est de ratione subjecti, ita tamen, ut quidditas subjecti & prædicati nobis ignota sit, adeòque *immediatè*, & citra medium, vel discursum affirmari à nobis non possit: v. g. hæc propositio: *Deus est*. Alia denique nota est *per se, quoad nos*; éstque illa, cujus veritas necessaria auditis & intellectis terminis statim absque medio

dio vel discursu à nobis affirmabilis est: v. g. *Homo est animal rationale, Bis duo sunt quatuor.* His positis *status quæstionis* est 1. An præmissæ demonstrationis debeant esse *primæ, immediatæ, an universales, an absolutè necessariae?* 2. An requirantur ad demonstrationem præmissæ *veræ, certæ, & evidentes?* 3. An præmissæ demonstrationis sint *certiores, notiores, & evidentiores* conclusione?

602. *Dico* 1. Ad demonstrationem ex genere suo non requiruntur necessariò præmissæ *primæ, immediatæ, universales, & absolutè necessariae.* *Ratio* imæ partis est: Quia dantur demonstrationes, quarum præmissæ per alia principia à priori demonstrari possunt. Imò qui requireret præmissas primas, & immediatas, omnem tolleret demonstrationem, quæ non immediatè ex primis principiis deduceret conclusionem. Si autem contendas, requiri ad demonstrationem præmissas primas & immediatas saltem *virtute, i. e.* tales, quæ resolvi possint in prima principia, & propositiones per se immediatè notas: hoc non est contra nos, qui id duntaxat inficiamur, quòd *actu & formaliter* præmissæ primæ & immediatæ ad demonstrationem ex genere suo requirantur. Quòd verò ad *Demonstrationem potissimam, & perfectissimam* tales præmissæ necessariò adhibeantur, hoc ne utiquam negamus, quandoquidem demonstratio potissima per essentiam, ceu principale medium, demonstrat primam rei proprietatem, v. g. *Hominem esse admirativum, quia est rationalis.*

Ratio 2dæ partis est: Quia dantur syllogismi expositorii demonstrativi; item de Deo maximè singulari dantur demonstrationes; ergo præmissæ universales non necessariò requiruntur.

Ratio 3tiæ partis est: Quia veritas contingens certò & evidenter cognosci potest, & ex præmissa contingente, suppositâ tamen tanquam verâ, certò & evidenter deduci; ergo necesse non est, ut in omni demonstratione præmissæ absolutè sint necessariae. Adde, quòd ex crearum existentia, quæ in se contingens est, Deus demonstratur.

603. *Obj.* Aristoteles definit demonstrationem sic: quòd sit syllogismus constans præmissis veris, primis, immediatis &c. ergo. R. D. *Conf.* ergo requiruntur tales præmissæ ad omnem demonstrationem. N. ad perfectissimam & potissimam. C. *Si ais:* Aristoteles negat dari scientiam de singularibus; ergo præmissæ debent saltem esse universales. R. D. *ant.* Negat dari scientiam universalem, & totalem. C. partialem. N. *Si reponas:* singularia sunt fallibilia; ergo de iis nequit dari scientia. R. D. *ant.* Sunt fallibilia absolutè. C. Sunt fallibilia conditionatè. N. Sic absolutè fallibile est, fore anno sequenti eclipsin certo tempore, & tamen Mathematicus talem fore certo tempore infallibiliter demonstrat, dependenter ab hac conditione: si Deus cursum Solis & Lunæ non impediatur.

604. *Dico 2.* Præmissæ demonstrationis debent imò esse veræ; quia conclusio quæ talis est scientia, & consequenter vera, quæ ex falso sequi

sequi non potest. 2dò Debent esse *certæ & evidentes*, quia præmissæ demonstrationis tanquam unicum motivum causant scientiam, quæ est cognitio certa, & evidens; ergo etiam præmissæ tales sint necesse est.

605. *Obj.* Multæ demonstrationes olim factæ modò sunt falsæ; v. g. Quòd accidentia nequeant esse sine subjecto; ergo. R. D. *ant.* Sunt falsæ, si spectentur secundum ordinem naturalem, secundum quem etiam factæ sunt à V.V. Philosophis. N. sunt falsæ secundum ordinem supernaturalem, de quo V.V. Philosophi nequidem cogitârunt. C. *Si dicas:* Ex falso sequitur sæpè verum ergo. R. D. *ant.* Ex falso ut tali N. Ex falso supposito tanquam vero. C. *Si reponas:* Falsum ut falsum potest esse objectum actûs veri. ergo. R. D. *ant.* Potest esse objectum actûs veri cognoscentis falsum ut falsum. C. cognoscentis falsum ut verum. N.

606. *Dico 3.* Præmissæ demonstrationis *quæ tales sunt appetitativè certiores, notiores, & evidentiores conclusione quâ tali.* Ratio est: Eiusmodi præmissæ vel sunt *mediatæ*, vel *immediatæ*? si *immediatæ* sint, & prima principia, ergo hoc ipso præbent intellectui meritum firmitus eis adhærendi. Quòd si verò *mediatæ* sint, rursus certiores & evidentiores sunt conclusione; quia sunt primis principiis propiores. Adde, quòd illud certum magis ac evidens habeatur, quod certitudinem & evidentiam habet per se, & ex se, quàm illud, quod eam habet ab alio; sed præmissæ habent certitudinem & evidentiam

ex se, & conclusio à præmissis; ergo. Dixi: *conclusione quâ tali*; fieri enim potest, ut conclusio *quæ talis*, & materialiter accepta sit æquè certa ac evidens, imò etiam certior, ut de conclusione fidei tradunt theologi.

607. *Obj.* Axioma hoc: *Propter quod unum quodque tale, illud magis tale*, in aliis casibus non tenet; ergo nec valet in præsentis. *R. D. ant.* ubi desunt debitæ conditiones. *C.* ubi hæc adsunt. *N.* *Conditio ima est*, ut illa, inter quæ fit comparatio, sint capacia talis denominationis. Hinc fallit hoc axioma in *causa formali, & efficiente*: Sic non benè dico: *Paries est albus propter albedinem; ergo albedo est magis alba.* Hæc enim est ratio formalis albi, & incapax hujus denominationis. Nec sequitur: *Homo ebrius est propter vinum; ergo vinum est magis ebrium.* 2. est, ut perfectio, in qua causa, & effectus comparantur, suscipiat magis, & minus. Hinc non sequitur: *Conclusio vera est propter præmissas, ergo præmissæ sunt veriores.* 3. est, ut illud, propter quod alterum tale est, sit ratio adæquata, quare sit tale. Unde malè diceret: *Amo Deum, propter cælum, ergo cælum magis amo.* Nam cælum non est adæquata ratio amandi Deum, sed intrinseca ejus amabilitas. Omnes autem hæc conditiones adsunt in præmissis. *Inst. 1.* *Causa necessaria agit tantum, quantum potest; sed præmissæ sunt causa necessaria conclusionis; ergo agunt tantum, quantum possunt, & consequenter totam suam certitudinem in conclusionem transfundunt.* *R. D. ultimum illatum.*
Trans-

Transfundunt totam suam certitudinem, quam possunt transfundere. C. quam non possunt. N. Nimirum præmissæ nequeunt facere, ut conclusio *quæ talis* non sit assensus mediatus, & deductus, & consequenter minùs notus, minùsque certus ac evidens. *Inst. 2.* Objectum conclusionis, & præmissarum est idem; ergo utrumque æquè certò scitur. R. D. *Conf.* Utrumque æquè certò scitur, certitudine *objectiva*. C. *formali*, & quantum est ex parte intellectûs adherentis. N. Potest intellectus eidem objecto æqualiter objectivè certo diversimodè adherere, quia ei diversimodè applicatur, semel nimirum *immediatè*, & semel *mediatè*. *Inst. 3.* Saltem in demonstratione à Posteriori præmissæ certiores & evidentiore non sunt; quia causa propiùs accedit ad prima principia, quàm effectus. R. D. *assert.* Præmissæ materialiter acceptæ. C. *formaliter sumptæ*. N. Hæ enim licet non sint *causæ* essendi, sunt tamen *causæ cognoscendi*, i. e. Per effectus & proprietates cognosco causam, licet non dent esse causæ.

ARTICULUS III.

De Circulo in Demonstratione.

608. **D**ico 1. Circulus in demonstratione est, quando ab eodem reditur ad idem. Dicitur ejusmodi demonstratio *circulus* ab analogia, quam cum circulo habet, cujus natura est, ut in eodem, in quo incepit, puncto quoque desinat. Talem circulum formares, si neganti antecedens hujus discursus: *Animal est, ergo*

sensitivum est : probares sic : *Sensitivum est* , *ergo animal est*.

609. *Dico 2.* Circulus est duplex : *Materialis*, & *Formalis*. *Formalis* & *perfectus* dicitur, quando ab eodem, modo cognito eodem, fit regressus ad idem eodem modo cognitum v. g. Quando antecedens hujus discursus : *Homo est*, *ergo risibilis est* ; sic probares : *Risibilis est*, *ergo homo est*. *Materialis*, & *imperfectus* est, in quo ab eodem novâ ratione cognito, ad idem novâ pariter ratione cognoscendum fit regressus. v. g. Si correlativa probares per se invicem, ut *Genus per speciem subjicibilem*, & vicissim ; aut si catholico probares infallibilitatem Ecclesiæ ex Evangelio, & rursus infallibilitatem Evangelii ex infallibilitate Ecclesiæ, aliunde jam admisâ.

610. *Dico 3.* Circulus *formalis* est inutilis, non autem circulus *materialis*. *Ratio primi est* : Quia in eo nulla nova cognitio acquiritur, cum probetur idem per idem eodem modo cognitum. Deinde idem eodem modo notum esset notius se ipso ; quia conclusio procedit ex notioribus. *Ratio 2di est*. Quia conclusio aliunde perfectiùs cognosci potest, quàm ex præmissis, cum possit cognosci ex alia ratione, eademque ratio magis penetrari ; ergo generare etiam potest meliorem præmissarum cognitionem. Hoc ipso circulo usus est Aristoteles 8. *Physic.* ubi ex perpetuitate motûs probat primum motorem, & ex primo motore perpetuitatem motûs. Si dicas : quòd circulus *formalis* sit circulus *perfectus* ; ergo utilis quoque erit. *¶ Est perfectus*

ctus in ratione circuli; sed non in ordine ad probationes.

ARTICULUS IV.

An Scientia, Fides, & Opinio stare simul possint in eodem intellectu, circa idem objectum?

611. **N**Ota. *Certum est* 1. quòd scientia in eodem intellectu circa idem objectum stare non possit cum ignorantia; hæc enim est carentia scientiæ. *Certum est* 2. quòd scientia stare nequeat cum actu erroris; quia hic directè opponitur scientiæ, utpote infallibili, & imperturbabili. *Certum est* 3. scientiam non stare cum formidine actuali, quæ perturbabilis est, & actu cogitat rem fortè aliter se habere. *Certum est* 4. scientiam stare non posse cum dubitatione, quæ est actus hæsitans, & repræsentans neutram contradictionis partem ita probari, ut uni præ altera sit adhærendum; igitur suspendit tam assensum, quàm dissensum; cum econtrà scientia sit assensus certus, & evidens. Prætereà hic notandum, quòd *Fides* sit assensus ob authoritatem loquentis: si authoritas sit hominis, erit fides humana; si divina, fides quoque divina erit. Hæc ultima de se obscura est; quia teste Apostolo *Fides est argumentum rerum non apparentium*: Obscuritas tamen fidei non est *privativa*, quasi nullam omninò diceret claritatem; sed *præcisiva* tantùm h. e. Fides dicit aliquam claritatem, sed non omnimodam. *Opinio* est assensus ob motivum probabile. De hujus essentia est formido, non quidem *actualis*,

lis, de qua paulò ante diximus; sed *radicalis*: quando nimirum intellectus actu non formidat, posset tamen formidare, si se reflecteret. *Status questionis* est: An, ex supposito, quòd plures cognitiones ab intellectu elici simul possint, an, inquam, idem objectum ex diversis motivis possit simul scire, credere, & opinari?

612. *Dico*. Actus scientiæ, Fidei & Opinionis stare simul possunt in eodem intellectu circa idem objectum. Ita S. Thomas in 3. Dist. 13. q. 2. a. 1. ubi ita ait: *Opinio, & scientia quamvis sint de eodem, non tamen secundum idem medium, sed secundum diversa, & ideò possunt esse simul.* S. Bonav. Molin. Ovied. &c. *Ratio est*: Quia ex nullo capite est repugnantia. *Non ex parte intellectus*; hic enim supponitur posse habere plures actus simul, & cæteroquin per se capax est Scientiæ, Fidei, & Opinionis. *Non ex parte objecti materialis*; hoc enim ex diversis motivis à variis intellectibus judicari potest, cur non ab uno? *Non ex parte objecti formalis*, quod est motivum cujusque actus: Nam objecta formalia horum actuum de eodem objecto materiali intellectui proponi possunt; cur non valeant ad actus sibi correspondentes movere? *Non ratione ipsorum actuum*, qui sibi non opponuntur *contrariè*, ut scientia, & error, nec *privativè* aut *contradictoriè*; Nam *Fides* non negat omnem claritatem, nec *Opinio* omnem certitudinem, ut *suprà* jam insinuatum est. *Confirmat* hanc thesin praxis scholarum, quæ suas plerumque conclusiones probant argumentis certis, & evidentibus, iisque

iisque admiscant rationes probabiles, vel ab intrinseca Doctorum autoritate depromptas; quod rejectâ hâc thesi superfluum foret, ac inutile.

613. *Obj. 1.* Opinio parit incertitudinem; ergo de ejus ratione est formido actualis. *R. D. ant.* Parit incertitudinem *privativè* sumptam. *N.* præcisivè sumptam. *C.* vide n. 611. *Inst. 1.* Scientia parit certitudinem positivam, & actualem; ergo Opinio e contra parit incertitudinem positivam, & actualem. *R. N. Conf. Disp. est;* quia actus scientiæ nititur ipsa infallibilitate; e contra opinio non nititur ipsa fallibilitate, sed ratione probabili; aliàs quòd plura essent motiva probabilia, eò fallibilior, & incertior redderetur actus, quod est contra experientiam. *Inst. 2.* Opinio excludit scientiam; ergo nullo modo componi potest cum scientia in eodem intellectu. *R. D. ant.* Excludit scientiam ex suo motivo. *C.* ex eodem intellectu. *N.* *Inst. 3.* Si opinio in eodem intellectu compateretur secum scientiam; ergo idem intellectus esset certus, & incertus; firmiter adhereret eidem objecto, & non adhereret &c.; sed hæc dici non possunt; ergo. *R. D. Maj.* Esset certus, & incertus &c. respectu ejusdem motivi. *N.* respectu diversorum. *Subdist.* & incertus &c. *privativè. N.* incertus *præcisivè. C.* *Inst. 4.* Effectus primarius opinionis est, reddere intellectum *privativè* incertum; ergo. *R. N. ant.* Sed effectus primarius opinionis est, quòd denominet intellectum assentientem objecto ex motivo probabili, quæ denominatio non negat certitudinem. Reddere autem intellectum formaliter incertum, & dubitantem, est effectus tantum secundarius

opi

opinionis. *Si quæras*: Cur ergo opinio non tribuat hunc effectum secundarium? *R.* Quia motivum scientiæ impedit intellectum, ne se reflectat supra motivum probabile, eliciatque actum, quo judicet *absolutè*, objectum aliter se habere posse. *Si postules porrò*: An intellectus cognoscat motivum opinionis esse fallibile, vel non? *R.* non cognoscit *reflexè* esse, fallibile, saltem *necessariò*; sed cognoscit *exercitè*. Adde, quòd, si etiam *reflexè* cognosceret, nondum tamen formidaret actu, ut Maurus & alii defendunt, propterea quòd præfens motivum scientiæ formidinem hanc impediret. *Inst.* 5. Voluntas prosequens bonum, quod malum admixtum habet, ita prosequitur bonum, ut ipsi simul displiceat malum, ergo à pari. *R.* N. *Conf. Disp. est*: Quia malum ut malum est verè odibile à voluntate, & respectu illius verum malum; Opinio autem non est malum respectu intellectûs, sed habet se ut minùs bonum. *Inst.* 6. Saltem præfente motivo scientiæ motivum opinionis nihil operabitur. *R.* T. Exinde nondum sequitur, quòd opinio repugnet scientiæ. *Si ais*: Lux cerei nihil operatur sole meridiano; ergo nec opinio aliquid operatur præfente scientiâ. *R.* N. *Conf. Disp. est*: Quia lux cerei, & lux solis supponuntur, esse ejusdem rationis. Econtrâ motivum scientiæ, & motivum opinionis ejusdem rationis non sunt; adeoque opinio alium effectum in intellectu producit.

614. *Obj.* 2. Idem objectum nequit esse clarum, & obscurum, absens, & præfens &c. ergo saltem circa idem objectum in eodem intellectu
ne-

nequit stare scientia & fides; nam Fides est obscura, & argumentum rerum non apparentium, alia verò prædicata scientiæ conveniunt. *R. D. ant.* Respectu ejusdem motivi. C. Respectu diversorum. N. *Ad rationem R. N.* quòd fides sit positivè obscura &c. In ejusmodi argumentis loquere, sicut suprà locuti sumus de scientia, & opinione. *Si ais:* S. Chrysost. inquit: *Si fides est eorum, quæ non videntur, quid vultis ea videre, ut excidatis à fide;* ergo. *R. D. ant.* Quid vultis videre ea &c. sic, ut ratio videndi, sit ratio credendi C. secus. N. Motivum enim scientiæ, nequit esse motivum fidei.

615. *Reflexio I.* Scientia, Fides, & Opinio non opponuntur sibi privativè, sicut *Lux*, & *Tenebræ*, nec contrariè, sicut *Albedo*, & *Nigredo*, sed sunt actus sibi invicem subordinati sicut *vivens*, *sensitivum*, *animal*. II. Fides etiam in consortio scientiæ est libera adhuc, & meritoria ex motivo proprio. III. Intellectus in tali casu dicitur simpliciter certus, quia motivum scientiæ prævalet.

ARTICULUS V.

An idem actus possit esse Scientiæ, Fidei, & Opinionis?

616. **N**ota. Status quæstionis non est, an tres actus distincti realiter, quorum unus sit actus fidei, alter opinionis, & tertius scientiæ coalescere ita possint? ut ex tribus his actibus fiat actus unus; sed an tria Scientiæ, Fidei, & Opinionis motiva, quæ aliàs distinctos effici-

cerent

cerent actus, concurrere ita possint, ut ex illis simul sumptis actus unus, qui sit simul actus scientiæ, fidei, & opinionis, eliciatur?

617. *Dico.* Idem actus fidei, opinionis, & scientiæ esse potest. *Ratio est:* Quia idem actus intellectûs elici potest ex triplici motivo scientiæ, fidei, & opinionis, quorum unumquodque in actu primo adæquatum est. Quòd si enim idem actus voluntatis ex pluribus procedere motivis possit, ut certum supponitur; cur non etiam idem actus intellectûs elici valeat ex triplici motivo scientiæ, fidei, & opinionis? Accedit, quòd, eundem actum intellectûs in plura tendere objecta materialia omninò disparata, nihil implicet; cur ergo in idem objectum materiale propter plura motiva formalia tendere non valeat? Pro exemplo afferri plerùmque solet hic actus: *Substantia spiritualis carens contrario, & quam Deus revelavit, & quam ratio suadet, esse immortalem, est immortalis; sed anima rationalis est talis substantia; ergo anima rationalis est immortalis.* Quæ conclusio est actus fidei - opinativo - scientificus.

618. *Obj. I.* Plures species oppositæ coalescere in unam essentiam nequeunt; sed scientia, fides, & opinio sunt species oppositæ actûs intellectûs; ergo. *R. D. maj.* Plures species oppositæ completæ, & in suo esse jam constitutæ nequeunt in unam essentiam coalescere. *C.* Antequam fiant. *Subdist.* Species atomæ, specialè inque dicentes repugnantiam. *C.* subalternæ, & talem repugnantiam non dicentes. *N.* & sic distincta minore *N.* *Conf.* *Scientia tantum*, procedens tantum à motivo scientiæ, & *Fides tantum*, & *opinio tantum* sunt membra atomæ, quæ nunquam coalescunt. Si verò proposito motivo triplici eliciatur assensus, ille actus erit scientia, fides & opinio simul; adeoque fides, vel opinio, vel scientia antecedenter indifferens est, ut sit

ex uno, vel ex pluribus motivis. Hoc ut melius intelligas, adverte, *Actum intellectus* dividi in scientiam, fidem, opinionem. *Scientia* porro dividitur in scientiam tantum, & scientiam, & fidem simul. *Scientia & fides simul* rursus subdividitur in scientiam, & fidem tantum, & in scientiam, fidem, & opinionem simul. Hæc denique est illa, & ista. Eodem modo dividi fides, & opinio potest. Ex quo colligitur scientiam v.g. ut sic indifferentem esse secundum se, ut vel sola sit, vel cum fide, & opinione conjungatur. *Inst. 1.* Ex substantia, & accidente, ex hirco & cervo, ex animato, & inanimato nequit fieri una species per identitatem; ergo nec ex scientia, fide, & opinione unus specie actus. *R. 1.* Ergo etiam eadem anima non poterit simul esse negativa, sensitiva, & rationalis. *R. 2. D. Conf.* Ergo nec ex scientia tantum, fide tantum &c. potest fieri unus actus. *C.* ex scientia, fide, & opinione *præcisive N.* *Disp.* insuper est hæc: Quia superiores species sunt species physicae, quæ propter oppositas proprietates, effectus ac dispositiones se non compatiuntur; adhæc sunt species vel prædicata physica non dependentia ab extrinseco, à quo specificentur, aut compleantur; sed habentur adæquatè ab intrinseco. Econtra scientia, fides, opinio sunt species intentionales, quæ non dicunt specialem repugnantiam, sed potiùs sibi subordinantur, cum in eandem objecti veritatem tendant; dependent insuper à motivis extrinsecis; cum igitur unus actus pluribus niti possit motivis, hinc secundum se, antequam eliciatur, indifferens est, ut uno motivo nitatur, aut pluribus. *Inst. 2.* Idem effectus pendere nequit à pluribus causis totalibus; sed motiva essent plures causæ totales; ergo. *R. D. maj.* à pluribus causis in actu 2do totalibus. *C.* non totalibus in actu 2do. *N.* Motiva in nostro casu sunt quidem causæ totales in actu 1mo, quia ratione cujuslibet elici posset completa quædam conclusio; in actu 2do verò sunt causæ partiales, quia omnia simul influunt, & quodvis tribuit actui formalitatem sibi propriam.

619. *Obj. 1.* Conclusio sequitur partem debiliorem; ergo etiam actus debilius motivum. *R. N. Conf. Dispar est:* Quia Præmissæ agunt *indivisibiliter*, ut explicavi n.

576. Econtra motiva causant *divisibiliter*; cùm neutrum vim suam ab altero habeat; continent prætereà tres conexiones extremorum cum medio; si igitur una conexio certa fit, & evidens, totus actus certus erit, ac evidens; ut rursus explicatum est n. 576. *Inst.* Eadem linea nequit simul esse recta, & curva; ergo nec idem actus scientia simul, & opinio. *R. N. Conf. Dispar est:* Rectitudo, & curvitas necessariò diversa loca petunt inter se pugnancia, ad quæ ratione fitus & dispositionis ordinantur. Econtra scientia, & opinio sunt ad idem objectum vel affirmandum, vel negandum.

620. *Reflexio I.* Talis actus *physicè* sumptus est unius speciei, sed virtualiter triplicis, unius inquam, sed tertix speciei, à scientia, fide, opinione seorsim sumptis diversæ. *II.* Talis actus foret actus scientiæ, non quidem atomæ, sed conjungibilis cum fide, & opinione. *III.* Talis actus erit simpliciter *supernaturalis*, quia excedit omnes vires naturæ creatæ. Erit *Certus & Evidens*, quia ejusmodi prædicata positiva sunt, & positivè etiam explicantur. Erit insuper absolute, antecedenter tamen *Liber*; quia postquam propositum fuerat voluntati, motivum fidei liberum ei erat, elicere actum fidei, vel non. Consequenter autem erit necessarius, postquam nimirum intellectui imperavit voluntas, ut motivum scientiæ adderet motivo fidei. Dicitur etiam potest consequens in tali casu liberum esse, consequentiam autem necessariam. *IV.* Specificativum *intrinsicum* talis actus est modus tendendi æquivalenter triplex; *extrinsicum* autem sunt tria motiva. *V.* Ad talem actum eliciendum concurrere possunt diversi habitus fidei, scientiæ, & opinionis; ex tali autem actu sæpiùs elicitò orietur habitus mixtus nimirum fidei - opinativo - scientificus.

O. A. M. D. G.

